

Za razkrinkavanje zločincev je potrebna tudi naša pomoč

Nekdanji interniranci iz Buchenvalda smo v septembru pozdravili v Ljubljani dva nemška tovariša iz istega taborišča. V začetku meseca nas je obiskal Max Mayer iz Kassla s soprogo, in nam sporočil tudi pozdrave časkih in avstrijskih tovarišev. 15. septembra pa smo v svoji sredi pozdravili dr. Walterja Bartla s soprogo, profesorja na Humboldtovi univerzi v vzhodnem delu Berlina. Dr. Bartl je bil ustanovitelj in sekretar mednarodnega taboriščnega komiteja, sedaj pa je podpredsednik Mednarodnega komiteja Buchenwald, ki ima svoj sedež v Parizu, od koder nam je prišel tudi pozdrave predsednika tega komiteja Marcela Pavla.

Oba tovariša sta nas opomnila, da naša prisega na žalni svečanosti za 50.000 v Buchenwaldu in zunanjih delovnih komandah pobitimi tovariši — 19. aprila 1945, osem dni potem, ko smo se z uporomo sami osvobodili — še ni izpolnjena. Takrat smo prisegli, da ne bomo odnehal prejšnjim preganjanjem vojnih zločincev, dokler ne bo zadnji esesovski krvnik obsojen in nacizem s koreninami iztrebljen.

Toda še vedno niso kaznovani vsi povzročitelji taboriščnih strahot — nacizem pa ne samo da ni iztrebljen, marveč se še krepi in pot do svetovnega miru in svobode za vse človeštvo je še dolga. To dokazujejo ne samo novi zločini nad našimi državljani v ZR Nemčiji, marveč tudi atentati v Južni Tirolski, krvava vojna v Vietnamu, besnenje rasistov v ZDA in Afriki itd.

Spriču vsega tega so zelo velikega pomena mednarodni komiteji nekdanjih koncentracijskih taborišč — med njimi tudi buchenwaldski. Danes edino ti še lahko povedo, kdo so bili resnični politični interniranci v raznih nacističnih taboriščih in kdo sluge esesovcev in nacistični podrepaniki, med katere smo prištevati tudi staršino taborišča številka 1 Wolf.

Zaradi raznih privilegijev, ki jih v obeh Nemčijah uživajo nekdanji politični preganjanici, niso redki primeri, da se proglajajo za take preganjanice prav tisti, ki so kot esesovski eksponenti najbolj preganjali internirance. V ZR Nemčiji so sodniki in javni tožilci, ki si iskreno in vneto prizadevajo obtožiti in obsoditi ne samo esesovske voditelje, marveč tudi njihove pomočnike. Toda imeti morajo dokaze. So pa tudi sodniki in branilci obtoženih, ki skušajo z vsemi sredstvi dokazati njihovo nedolžnost in trdijo ter dokazujejo, da so zločine v taboriščih počenjali bivši politični zaporniki in ne esesovci.

Na vse to sta nas opozorila tovariša Mayer in dr. Bartl in zaprosila za pomoč in naše sodelovanje. Gre namreč za postopek proti Johniju Hackmannu, raport-führerju in adjutant-tu komandanta taborišča Pisterja, dalje za postopek proti vodji uprave taborišča Barnewald in za obravnavo proti morilcem bivšega vodje nemške KP Thaelmanna. V arhivih, ki so jih zaplenili Amerikanci, so našli dokaze, da so Thaelmanna umorili po naročilu Hitlerja in Himmlerja. Tudi tisti nekdanji

interniranec, ki je videl usmrteve, še živi. Toda sodišče hoče vedeti ime tistega esesovca, ki je Thaelmanna ubil, tega pa priča ne more navesti.

Toda to niso edini primeri. Gre še za postopek proti haupt-scharführerju Hoppeju, ki je bil zaradi umora 63 internirancev že obsojen na dosmrtno ječo, a je sedaj že prost, dalje za proces proti odgovornima voditeljema političnega oddelka v taborišču Dora Bischofu in Sandtnerju, ki bo verjetno v Kölnu. Vsi preživeli interniranci, ki vedo za zločine v tem taborišču, naj bi se javili kot priče.

Naša gosta sta nam pripovedovala tudi to, da so za zbiranje zgodovinskih podatkov o taborišču Dora ustanovili v Poznaju, Pragi, Berlinu in Moskvi posebne skupine univerzitetnih študentov, ki se sestajajo z bivšimi interniranci, zapisujejo njihove izjave, pišejo o tem razprave, posamezniki pa celo doktorske disertacije. Vse zbrano gradivo bo služilo za sestavo posebnega zbornika dokumentov o tem taborišču. Zato bi bilo prav, da bi tudi tisti Jugoslovani, ki so bili v Dori, napisali svoje spomine. Isto velja tudi za Buchenwald, kjer so bili Slovenci med Jugoslovani najštevilnejši ter so sodelovali tudi v uporu in napadu na esesovce.

Bivšemu sekretarju ilegalnega mednarodnega komiteja smo sicer pojasnili, da smo gradivo že zbirali in da pripravljajo pri zveznem odboru ZZB

NOV poseben zbornik z gradivom iz vseh taborišč.

V Demokratični republiki Nemčiji pripravljajo tudi postopek proti esesovskim zločincem iz taborišč Lenau in Stassfurt, ki sta bili podružnici Buchenvalda in za kateri je izde-

lal gradbene načrte sedanjí predsednik ZR Nemčije Lübke.

Tisti ki smo bili na obeh srečanjih z našima znancema iz Buchenvalda — enako srečanje je dr. Bartl imel tudi v Splitu, Zagrebu, Sarajevu in Beogradu, sprejeli so ga tudi predstavniki

republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v Ljubljani in v Beogradu predsednik komisije za zvezo s tujino pri ZZB NOV Jugoslavije — smo ugotovili, da nas čakajo še pomembne naloge. Ker bo na povabilo zveznega odbora ZZB NOV prihod-

nje leto verjetno v Beogradu ali pa v Ljubljani zasedanje Mednarodnega komiteja Buchenwald, upamo, da bomo do takrat pripravili precej gradiva, kakršnega sedaj zbira ta komite.

Janez Drašler

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR ŠINKOVEC

Leto IV
St. 41
18. X. 1966

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Kako je z revizijo pokojnin NEREDEK PARADOKS: POKOJNINA VEČJA OD PLAČE

Teško se je znajti v labirintu predpisov, navodil, popravkov, mnenj in pojasnil o rabi zakona

V zadnji številki »TV 15« smo poročali o novem temeljnem zakonu o osebnem dohodku, ki je podlaga za izračun pokojninske osnove in osnove za izplačevanje prispevkov za socialno zavarovanje delavcev. Opozorili smo na nekatere glavne značilnosti zakona, danes pa objavljamo pogovor o tem, kako pristojni organi izvršujejo njegove določbe ter o problemih, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

V ta namen smo obiskali tovariša IVA VUKADINA, strokovnjaka v invalidsko-pokojninski službi Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje Ljubljana in mu zastavili nekaj vprašanj.

● Vprašanje: Kako ste se lotili izvedbe revizije pokojninskih odločb, izdanih lani?

Odgovor: Začeli smo pred tremi tedni in zakoniti rok skrajšali do 31. decembra letos. Do takrat bomo pregledali okrog dva tisoč odločb. Čeprav je delo naporno in potrebuje veliko mero strokovnosti, ne bomo našli zunanjih sodelavcev; na ta način — kar zahteva tudi zakon — je zajamčena strokovnost izvedbe revizije. Podatke, ki jih

pošiljajo delovne organizacije, preverjata na terenu dva revizorja.

● Vprašanje: Ste doslej že ugriznili v kakšen trd oreh?

Odgovor: Prav gotovo. In najtrši orehi prihajajo iz organizacij, od koder jih sploh ne bi pričakovali. Poglejte tole pismo. V njem je navedeno, da so nekateri tovariši in tovarišice (njihovih imen zaradi anonimnosti pisma ne objavljamo) dobili

višje pokojnine, kot so imeli plače. Revizija je pokazala, da so pisni pisma imeli prav.

● Vprašanje: Kakšnih »trikov« se posamezniki in njihovi

se razpon med pokojninami dvigne celo na 1:70. Ob vseh anomalijah zakona se vprašujem: zakaj jih zakonodajalec ni že poprej predvidel?

Obiskali smo tudi komunalni zavod za socialno zavarovanje Kranj; na naša vprašanja je odgovorjal direktor zavoda Milan Zakelj.

● Vprašanje: Kako pri vas poteka revizija v skladu z zadnjim zakonom?

Izšel je ponatis romana T. Svetine

»UKANA« I.

● Prednaročnike obveščamo, da bodo knjigo prejeli v nekaj dneh.

● Prosimo poverjenike, naj takoj pošljejo naročila.

Ljubitelji dobre knjige pa UKANO lahko naroče tudi pri Zavodu Borec, Ljubljana, Beethovnova ulica 10 (knjižotški oddelek)

delodajalci poslužujejo za določbo višje pokojnine?

Odgovor: Najbolj pogosto delodajalci štejejo v osebne dohodke razne postranske oblike dohodkov: nagrade, potne stroške in podobno. Tako smo izvedeli za primer nekega teracerja, ki je bil zaposlen pri nekem privatniku. Slednji mu je fiktivno zvišal plačo, prispevek za socialno zavarovanje pa je teracer plačeval sam. Iz tega temnega dogovora se je rodila pokojnina okrog 150 tisočakov...

● Kaj si obetate od revizije?

Odgovor: Glede na dolgoročnost izplačevanja pokojnin lahko pričakujemo večji finančni učinek, ki bo odvisen od uspešnega odkrivanja brezobzirnega zviševanja pokojnin na račun drugih delavcev in upokojujencev. Od teh prihrankov moramo odšteti stroške za izvedbo postopka revizij, ki je razmeroma drag: nekaj starih tisočakov za vsako odločbo.

● Vprašanje: Beseda ali dve o pokojninski zakonodaji?

Odgovor: Menim, da v pokojninski zakonodaji vladajo velika nesporazmerja in zmešnjava. Doslej se je nakopičilo nekaj manj kot dvesto strani normalnega formata dodatnih stališč, navodil, popravkov, mnenj in pojasnil glede rabe zakona. Mar to ni dokaz, da je treba pokojninski sistem spremeniti? Večina upokojujencev je proti takemu sistemu, pa ne samo tisti, ki imajo majhne pokojnine. Največ kritik dopuščajo predpisi o invalidskih pokojninah. Ze za mnogo primerov nesporazmernih pokojnin smo slišali in postrežem vam lahko s podatki, da

Odgovor: Zdaj so v teku priprave. Uslužbenci našega zavoda pregledujejo po vrsti vse spise in ugotavljajo, pri katerih bo treba opraviti revizijo in pri katerih ne. Vse spise, pri katerih bo treba napraviti revizijo, bomo uredili po strokah ali po podjetjih, kjer so zavarovanci delali pred upokojitvijo. Prav tako bomo zbirali podatke o delitvi osebnih dohodkov iz teh podjetij ali ustanov, da bomo lahko primerjali dohodke. To delo nameravamo opraviti do konca decembra letos.

● Vprašanje: Na kakšne nepravilnosti ste že naleteli?

Odgovor: V spisih kakih posebnih primerov na splošno še nismo zaznali, pač pa smo zvedeli drugače. V nekaterih podjetjih so posebej v pravilnikih o delitvi osebnih dohodkov delavcem in uslužbencem zadnja leta pred upokojitvijo dajali večje prejemke, da bi jim tako dvignili osnovo za pokojnino. To pa pod geslom »Dajmo, pomagajmo ljudem«.

Primer: Bivša sekretarka tekstilnega podjetja ima zdaj pokojnino nekaj okoli 150.000 starih dinarjev, čeprav je zadnja leta imela povprečne plače okoli 80.000 dinarjev. Kako to, da dobiva večjo pokojnino, kot pa je prejela »plačo«? V zadnjem letu so ji dali nagrado okoli 500.000 dinarjev in razne druge prejemke ter ji tako dvignili osnovo.

Neki zdravnik toži zavod, ker mu noče v pokojninsko osnovo všteti tudi nagrade za dežurstvo in za razne druge storitve. Ta zdravnik se je takoj po upokojitvi zaposlil drugje in tudi tam dobiva lepe dohodke.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Besede in dejanja

● Krediti za spekulativnost

V izvršnem svetu sabora Hrvatske so razpravljali o pritisku kmetijskih organizacij in zlasti tudi gospodarske zbornice v Osljeju na republiške organe, da bi izposlovali nove kredite za intervencijo pri odkupu kmetijskih pridelkov, zlasti koruze, kar pa bi pomenilo novo denarno emisijo in bi bilo hkrati v nasprotju s temeljnimi zahtevami gospodarske reforme. Izvršni svet je ugotovil, da se za temi zahtevami skriva spekulativna težnja doseči oziroma obdržati visoke cene koruze, kakor so bile v minuli dobi zaradi slabe letine 1965. Delo, 12. X. 1966

● Plačilna bilanca na konju

Najnovejši podatki kažejo, da bomo tudi letošnje leto končali brez primanjkljaja v tekoči plačilni bilanci. Prvič smo to dosegli lani. Glavno zaslugu za to ima izvoz, saj je za 14 do 15 odst. večji. Pričakujejo, da bomo odpravili primanjkljaj tudi v izmenjavi z deželami s konvertibilnega področja.

Med tako imenovanimi neblagovnimi dohodki so največji dohodki iz turizma. Letos jih cenijo na 150 milijonov dolarjev. Večer, 6. X. 1966

● Hočeš — plačaj ali enakost za vse

Eno od vprašanj, ki so jih postavljali poslanci odbora republiškega in organizacijsko-političnega zbora skupščine Crne gore, se je nanašalo na vilo izvršnega sveta, ki jih vzdržujejo iz proračunskih sredstev. Predstavniki izvršnega sveta je odgovorili, da je že v teku postopek za prenos večine teh objektov na gostinska podjetja. To so vile v Hercegovnem, v Igalu, na Zabljaku, v Miločeru in apartmana na Sv. Stefanu, medtem ko bo vila »Gostina« v Trogiradu, v kateri je klub poslanev, ostala še nadalje na proračunu republike. Za vse te objekte so iz proračuna plačali 28 milijonov dinarjev, a zaradi zelo nizkih cen jedi in pičav v teh objektih so dohodki zelo nizki. Politika, 6. X. 1966

● Počasnost na račun drugih

Ze v srednjeročnem družbenem planu SRS, ki ga je pripravil zavod SRS za planiranje, je zahtevan oziroma produktivnosti našega gradbeništva. Med drugim ta dokument: »Nizko produktivnost ilustrira tudi to, da je poraba časa za zgraditev 1 m² stanovanjske površine pri nas za 60 do 70 odst. večja od časa, ki ga za to porabijo v razvitejših evropskih državah.« Delo, 11. X. 1966

● Birokrati vidijo le sami sebe

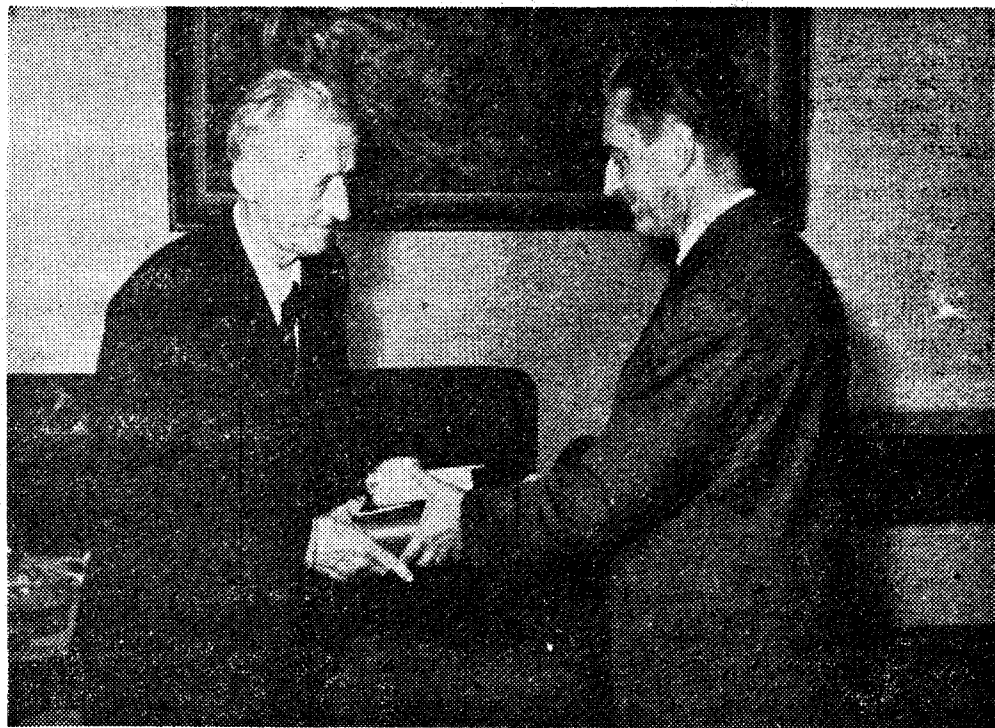
Predsedstvo republiškega odbora sindikata gradbenicev. Bili je minuli teden razpravljalo o delitvi dohodka in nadaljnjem razvoju samoupravljanja in pri tem vlogarilo, da je potrebno krepitev vlog delovnih enot kot nosilcev samoupravljanja in delitve. Kritizirali so tiste sile, ki zavirajo decentralizacijo v imenu »specifičnosti« in »splošnih interesov« podjetij, in resnici pa želijo zagotoviti le privilegiran položaj direktorja in administracije. V mnogih kolektivih imajo normative samo za delavce, ne pa tudi za administracijo, pa se tako dogaja, da delavci dobivajo zmanjšane osebne dohodke, administracija pa polne startne osnove. Tako je na primer v nekem obrtnem gradbenem podjetju v Kanjnu direktor tega podjetja imel v juliju osebni dohodek 408.000 S-din, poslovođa na nekem gradbišču tega podjetja 311.000 S-din, delavci pa so dobili zmanjšane osebne dohodke. Delavska enotnost, 6. X. 1966

● Številke so več kot očitne

Poprečni osebni dohodki prosvetnih delavcev so v letu 1963 znašali 34.000 dinarjev. Takrat so bili poprečni dohodki prosvetnih delavcev za 9200 večji od tistih, ki so bili zaposleni v gospodarstvu, za 2200 višji od zdravstvenih ustanov, za 1400 višji od socialnega zavarovanja, a za 12.300 S-din nižji od dohodkov v gospodarskih zbornicah in za 16.800 nižji od tistih pri finančnih in zavarovanju ter za 17.000 nižji od tistih pri socialnem zavarovanju. Politika, 7. X. 1966

● Poplava potrdil

Republiški sekretariat za splošno upravo in pravosodje (BiH) je anketiral 27 občin glede izdajanja potrdil občanom. Samo v anketiranih občinah so lani izdali nad 28 tisoč dokumentov. Ekonomisti so izračunali, da so občani pri iskanju teh potrdil porabili nad pol milijona ur časa, kar so v celoti zmanjšali številu potrdil za 20 odst. več, so jih v nekaterih občinah (Tuzla, Trebinje, Oravci) povečali za več kot četrtino. Borba, 13. X. 1966

Predsednik republike je za 70. rojstni dan odlikoval z redom Zasluge za narod z zlato zvezdo tovariša Josipa Drakslerja-Povha. V imenu predsednika republike mu je visoko odlikovanje izročil član IS SR Slovenije Vinko Repič. Ob tej priložnosti je bila v prostorih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije manjša intimna svečanost, po njej pa so se stari znanci, potem ko so Povhu čestitali, zadržali v prijateljskem pogovoru.

Prva seja komisije CK ZKS za reorganizacijo in razvoj ZKS. — Ta komisija, ki ji je predsedoval Franc Popit, je na svoji prvi seji sklenila predlagati centralnemu komiteju, da izvoli nove organe: 17-člansko predsedstvo, 9-članski izvršni komitej in osem komisij. Včeraj se je pričela VI. seja CK Zveze komunistov Slovenije. Dnevni red obsega predlog sklepa o reorganizaciji organov CK ZKS in volitve njegovih organov.

VII. seja PK ZK Kosova in Metohije. — Na nedavni seji pokrajinskega komiteja ZK Kosovo in Metohije so mnogo razpravljali o pojavih sovražništva in povedali, da se slednji še danes pojavljajo. Eden izmed govornikov je opozoril na nevarnost, da bi se pripadniki raznih nacionalnosti na Kosovu in Metohiji sedaj začeli medsebojno obtoževati. Zavzel se je za to, da bi ZK vsem delovnim ljudem razložila, da je treba pravega krivca za prejšnje stanje iskati v birokratizmu.

Makedonija je slavila dan vstaje. — V počastitev 25. obletnice vstaje makedonskega naroda je bila v Skopju 10. oktobra velika slovesna akademija. Krste Crvenkovski je ob tej priložnosti med drugim povedal, da je bil AVNOJ tisti, ki je prvi v zgodovini z državnim aktom priznal makedonski narod.

Proslava 25-letnice Uziške republike. — V Kraljevu so proslavili 25. obletnico Uziške republike in množičnega pokola 6500 rodoljubov, ki so jih Nemci oktobra leta 1941 ustrelili v Kraljevu. Z vlakom bratstva in enotnosti je na svečanosti potovalo tudi 440 nekdanjih pregnancev iz raznih krajev Slovenije.

Dogodki tedna

Živkov v Franciji. — Predsednik bolgarske vlade Todor Živkov je uradno obiskal Francijo. V Parizu se je sešel s predsednikom de Gaullem, premierom Pompidoujem, zunanjim ministrom de Murello in drugim predstavnikom francoske vlade. Živkov je izjavil, da so stališča bolgarske in francoske vlade do evropske varnosti identična in poudaril, da so se v zadnjem času ustvarili pogoji za razširitev sodelovanja med obema državama, še posebno na področju trgovine in kulture.

Cigav je Gibraltar? — V Londonu so se začela britansko-španska pogajanja o Gibraltarju, majhni angleški koloniji na skrajnem jugu Pirenejskega polotoka. Gibraltar je dobil status kolonije leta 1713. Britanija bo bržkone zahtevala od mednarodnega sodišča v Haagu, naj razsodi o pravnih vidikih britanske posesti v Gibraltarju. Slišati je mnenja, da bi morali Gibraltar priključiti k Britaniji.

Odnosi SZ — ZDA gredo na bolje. — V Washingtonu se je sovjetski zunanji minister Gromiko srečal z ameriškim predsednikom Johnsonom in zunanjim ministrom Ruskom. Gromiko je po razgovorih dejal, da sta obe strani zainteresirani za sklenitev sporazuma o prepovedi širjenja jedrskega orožja. Kaže, da se je v odnosih med tema vlesilama nekaj premaknilo; sovjetska stran je sedaj prvič priznala, da tudi ZDA želijo sporazum o prepovedi širjenja atomskega orožja.

Poplave v Alžiriji. — Med poplavami v zadnjih dneh v Alžiriji je izgubilo življenje okrog 50 ljudi. Tudi gmotna škoda je velika. Voda je med drugim odnesla kilometer in pol naftovoda in okrog 15 tisoč ton petroleja se je razlilo. Partija FLN in družbene organizacije pozivajo na pomoč prizadetim krajem.

Nizozemska vlada je padla. — V spodnjem domu so izglasovali nezaupnico koalicijski vladi za njeno finančno in gospodarsko politiko. Odstop vlade je kraljici Julijani sporočil premier Josef Cals.

Poskus udara v Liberiji. — Liberijski predsednik Tubman je sporočil — že malo pozno — da so, medtem ko ga konec septembra ni bilo v državi, poskušali izvesti državni udar. O podrobnostih ni ničesar povedal, omenil pa je, da je spodbuda za udar prišla iz ene izmed sosednjih držav. Dejaj je, da so predstavniki te države poskušali nagovoriti nekatere vojaške voditelje, da bi se uprli zakoniti vladi.

Nemiri na indijsko-pakistanski meji. — Indijsko obrambno ministrstvo je sporočilo, da so pakistanske enote, ne, da bi jih bili izzvali, začele obstreljevati indijske policijske karavle na meji med državama v Kašmiru. To je bil prvi resnejši spopad, odkar so v Takšentu podpisali deklaracijo o prenehanju sovražnosti.

Israelci in Jordanci se še vedno ne morejo pomiriti. — Na izraelsko-jordanski meji je prišlo do puškarnjaka med obmejnimi patruljami obeh držav. Jordanci so sporočili, da so bili trije njihovi vojaki mrtvi, eden pa ranjen. Sovražnosti je prekinilo posredovanje mednarodne komisije za nadzorstvo.

Velika stavka v Urugvaj. — Stavka približno 200.000 delavcev je ohromila Urugvaj. Spopade s stavkarji je vlada preprečila z 10.000 vojniki. Razlog stavke: obsejna politična sile, ki jo vlada izvaja proti delavcem. Stavko je razglasila nacionalna konvencija delavcev, ki združuje okrog pol milijona delavcev.

Nova Nobelova nagrada. — Letošnjo Nobelovo nagrado za filozofijo in medicino sta dobila ameriška znanstvenika Peyton Rous in Charles Huggins. V poročilu o podelitvi nagrad je rečeno, da sta znanstvenika prispevala pomemben delež v boju proti tumorju in raku. Prihodnji četrtlet bo švedska akademija razglasila dobitnika Nobelove nagrade za književnost, ostale dobitnike pa novembra.

Varnostni svet OZN ugodil pritožbi Konga. — Varnostni svet Organizacije združenih narodov je ugotovil upravičenost pritožbe Konga (Kinshasa), češ da Portugalska podpira nekdanjega šefa kongovske vlade Combeja, ki zbira plačance za napad na Kongo. Pozval je Portugalsko, naj ne dovoli Combejevim plačancem, da bi izkoriščali ozemlje njene kolonije Angole za oporišča.

Dan po televizijski oddaji »Svet na zaslonu«, v kateri nam je ljubljanski studio postregel z izjemno mojstrovino televizijskih novinarjev in reporterjev iz Nemške demokratične republike, z razgovorom z nacističnim morilcem »Kongo-Müllerjem«, sem v pogovoru z ljudmi, ki so to oddajo poslušali in gledali, slišal same pohvale. Na slehernega gledalca, tako na starega kot na mladega, je oddaja naredila močan vtis. Brez posebnega predhodnega reklamiranja, ki ga je oddaja brez dvoma zaslužila, je doživela zanimanje, kot ga najbrž ni nobena doslej. Povsem upravičeno...

TV Ljubljana je brez dvoma zelo ustregla svojim naročnikom, ko je oddajo ponovila.

Ugotovitve so kaj slaba tolažba

Nimam namena ocenjevati te oddaje, to je zadeva poklicnih kritikov, ki ji najbrž ne bodo odrekli priznanja. Nam, navadnim članom ZZZ, pa je oddaja vseeno dala povod za razmišljanje o nečem, kar že dolgo premlevamo na sestankih in skupščinah naših odborov in celotnih organizacij. Namreč o načinu in metodah vzgojnega dela z mladino.

Leta in leta namreč že jadikujemo in ugotavljamo skrajno pomanjkljivost v znanju mladine o naši bojni preteklosti in o NOB. Dosti boljše tudi ni njeno znanje o sodobnih razmerah po svetu, o boju zaslužjenih narodov za svojo svobodo. Odveč bi bilo naštevati celo vrsto ugotovitev, do katerih so prišli vsi tisti, ki se ukvarjajo z anketami in analizami poznavanja teh stvari med našo mladino. Spomnimo se samo nekaterih javnih anket, ki so jih izvedli TV reporterji med srednješolsko in vaješko mladino. Brez pridržka lahko trdimo, da so dale porazne rezultate, ki tudi nam starejšim niso v čast.

Tudi naše glasilo »TV 15« je temu vprašanju posvetilo že precej prostora. Brali smo različna mišljenja in ugotovitve. O vzrokih za nezanimanje mladih eni dolžijo šolo, drugi starše, tretji družbeno-politične organizacije itd. Kljub vsem ugotovitvam, ki so več ali manj utemeljene, na koncu še vedno ostane žalostna resnica, da nismo dosegli posebnega napredka.

Kaj naj torej napravimo? Kako naj zaposlimo mlade ljudi, da bodo bolj dozretni in da se bodo bolj zanimali za spoznavanje in za znanje o NOB, za čas in ljudi, ki so pomenili do takrat najvišji vzpon slovenske in jugoslovanske ter napredne miselnosti? Zgolj pri ugotovitvah ne moremo ostati. Teh bo vsak dan več in vedno bolj bodo neprijetne.

Pa pojdemo v naše podeželske knjižnice in vprašajmo, kakšne knjige imajo na svojih policah. Poleg leposlovnih, domačih in tujih, bomo tam našli obilico kriminalnih zgodb, Karla Maya, pravljic in bajk, a le skromno zalogo knjig s partizansko tematiko. Knjige založbe »Borec« so razmeroma še najmanj zastopane... In kaj bero otroci ter mladina?

Kavbojke in kriminalke gredo kot med, Karl May prav tako. Seve tudi pravljice in zgodbe. Leposlovje že zaradi šolskega obveznega čtiva. Kaj pa partizanske knjige?

»O, tudi gredo, samo malo manj kot druge,« bo odgovorila povprečna knjižničarka. Ob pogledu na police, kjer samevajo lepe partizanske knjige, pa se lahko vprašamo, zakaj si jih ljudje bolj ne izposojajo?

Ne bi bil rad krivičen da knjižničarje in njihovih delovnih tovarišice. Toda resnici na ljubo moram povedati in se vprašati, da morda niso napravili dosti, da bi tudi partizanska knjiga našla več priručencev pri mladih. Ali je dovolj posplošen odgovor na bralčev vprašanje, kaj piše v knjigi, da pač nekaj o partizanih? Sposoben in usposobljen knjižničar mora bralcu pomagati pri izboru knjig, mu svetovati in priporočati. Tako delo bi zanesljivo povečalo število bralcev partizanskih knjig. Zanje bi se morali zavzeti tudi učitelji po šolah in drugi javni ter politični delavci, ki jim je družba zaupala vzgojo mladine. Seveda pa je pogoj tudi zanje, da tovrstno književnost sami poznajo in da se zanimajo zanjo.

Domicil Notranjskemu odredu in Bračičevi brigadi

Letos poteka 25 let od prve večje akcije partizanov na Notranjskem, od napada na Lož, ki je bil 19. oktobra 1941. Takrat so partizani pod vodstvom narodnega heroja Ljubomirja Sercerja napadli italijansko posadko v tem kraju, pobili mnogo vojakov, zajeli poveljnika, požgali skladišče streliva in zaplenili precej materiala. Zato je občinska skupščina proglasila ta dan kot občinski praznik.

Letošnje praznovanje so prenesli na nedeljo, 23. oktobra. Tega dne ob 8. uri bo pohod bivših borcev k spomeniku padlim borecem in žrtvam fašističnega nasilja v Ložu. Tam bo žalna svečanost. Ob 9. uri bo slavnostna seja občinske skupščine v domu TVD »Partizan« v Starem trgu. Seje se bodo udeležili tudi preživeli borci iz

napada na Lož, delegacija borcev Notranjskega odreda in Bračičeve brigade ter drugi. Notranjskemu odredu in Bračičevi brigadi bodo ob tej priložnosti svečano dali domicil v cerkniški občini. Ob 10. uri bo športno tekmovanje na telovadnici, popoldne pa bo v domu »Partizana« tovariško srečanje. Tega dne si bodo lahko obiskovalci tudi ogledali muzej ljudske revolucije v Ložu, ki bo odprt ves dan. Uredništvo tovarniškega časopisa tovarne »Kovinoplastika« bo izdalo posebno številko časopisa v nakladi 1000 izvodov, ki bo v celoti posvečena dogodkom med NOB v Loški dolini. Tovarniška godba pa bo skupaj z moškim pevskim zborom »Svoboda« sodelovala pri vseh proslavah. Slavko Berglez

V Ložu na Notranjskem bodo 19. oktobra z vso slovesnostjo proslavili 25-letnico napada na Lož. To je bil prvi večji partizanski napad na sovražnikovo postojanko. Na sliki skupina preživelih udeležencev napada na Lož, fotografirana na proslavi leta 1961

PROSLAVA V POBEGIH

V nedeljo, 2. oktobra, je bila v Pobegih pri Kopru spominjska svečanost ob obletnici tra-

Zahvala

Bivši borci NOV iz Izole, ki smo letos poleti preživeli desettredni odhiti v Partizanskem domu na Vodski planini na Jelovici, smo se pred kratkim ponovno zbrali in razpravljali o lepih dnevih v tem gorskem svetu. Pri tem smo se zavzeli, da prek našega časopisa izrečemo javno zahvalo vsem, ki so nam omogočili, da si na tako priten način okrepimo zbrano zdravje.

Hvaležni smo skladu za bive borce v Izoli za denar, kakor tudi ZZZ gorenjskih občin, ki so nas sprejeli v dom na Vodski planini. Posebno pa smo hvaležni osebi doma, ki je naredilo vse, da bi bilo naše počitje kar se da dobro. Spoznali smo, da imajo pri delu zaradi oddaljenosti od doline precejšnje težave, ki zanje v mestih ne vemo. Tudi gostje smo bili različni, med nami so bili dobrodušni burkeži in veseljaki, pa tudi preobčutljivi sičneži. Toda pravica doma, tovarišica Mira, servirka Jožica ali kuharica Vida so vedno znane najti ustrezno rešitev, samo da so ustrezno našim željam in obravnavi v domu vzdušje partizanskega tovarstva.

Vsi mi bi se radi čez leto spet našli v gostoljubnem domu, v obljemu prostornih jelovskih gozdov. Avgust Brezovšek

gičnih dogodkov, ki so se v teh krajih odigrali pred 23 leti. Takrat so nacisti izvedli znano »istrsko ofenzivo«. Požgali so več vasi in posameznih poslopj ter pobili precej ljudi, druge pa odpeljali v koncentracijska taborišča.

Svečanost so prireditelji povezali s proslavo 25. obletnice vstaje naših narodov. Domačini so se zbrali pred spomenikom padlim v Pobegih. Ta je pršvečen 64 padlim borecem in žrtvam fašističnega nasilja. Govoril je bivši borec Istrskega odreda Fabio Valentič, ki je obujal spomine na tragične dogodke, ko je Rommlerova vojska sejala smrt in razdejanie po Istri. Potem so predstavniki družbenih in političnih organizacij položili k spomeniku venec. Učenci osnovne šole »Elvira Vatovec« iz Prad, godba na pihala iz Pridvora ter pevski zbor iz Doline pri Trstu pa so sodelovali v krajšem kulturnem programu. Mladinski aktiv iz Čečarjev in Pobegov pa je po končanem programu priredil družabni večer ob tabornem ognju. Mira Pagon

PISMO UREDNIŠTVU

»Ali otrokom res nihče ne pripoveduje o NOB?«

V 33. številki »TV 15« sem prebral v rubriki »Ob tabornem ognju« članek z gornjim naslovom. Potem sem se odločil napisati te vrstice.

Dne 4. septembra so v mali dvorani delavskega doma na Jesenicah odprli razstavo »Po sledovih nacističnega terorja«. Se istega dne sem si jo ogledal. Zdela se mi je dobra in si jo je ogledalo precej ljudi, predvsem mladine, pogrešali pa smo izobražence. Zaradi velikega zanimanja so razstavo podaljšali do 15. septembra.

Tovariš Andrej Pikon z Blejske Dobrave, profesor zgodovine na Jesenicah, je pravkar pripeljal razred na razstavo. Prišuilil sem njegovi razlagi. Vodil je otroke od slike do slike in jim zelo živo in doživeto razlagal pomen prizorov. Otroci so bili tako tiho, da se je slišala vsaka beseda. Zelo sem bil presenečen, ko sem iz ust mladega prosvetnega delavca slišal tako dobro razlago. Pomislil sem, da imajo prosvetni delavci na Jesenicah solidno znanje o NOB. Stanujem v poslopju, kjer je bila razstava, zato sem še večkrat obiskal razstavo in opazoval tovariša Pikona, kako razlaga otrokom.

Ko sem ga poslušal, sem spoznal, da je imel avtor članka »Ali res otrokom nihče ne pripoveduje o NOB?« popolnoma prav...

Več kot 2000 Jeseničanov je med zadnjo svetovno vojno občutilo grozote nacističnih taborišč. Da se jeseniški mladinci zanimajo za zgodovino človeškega trpljenja v vojni, je dokaz tudi knjiga vtisov. V njej je eden izmed mladih obiskovalcev obsodil ameriški imperializem, ki po fašističnem zgledu muči in ubija vietnamsko ljudstvo. Obsodil je tudi oblasti Zvezne republike Nemčije, ki dopuščajo, da ustaški zlikovci ubijajo brez strahu pred kaznijo jugoslovanske državljane. Nekaj mladink pa je ostalo na razstavi celo več časa in si zapisovale podatke.

Vse to pomeni, da mladina našo revolucionarno preteklost spoštuje, da se zanjo zanima, da pa ni z njo tako seznanjena, kot bi si želela. Ni torej res, kar mi večkrat pripovedujejo nekateri ljudje, predvsem iz vrst izobražencev, da se ogrevamo za tematično revolucije v umetniških in drugih delih samo mi, ki smo bili neposredni udeleženci revolucije. KAREL ZORKO

Poizvedujemo

Pišem se Slavko Repolusk, rojen sem bil 25. maja 1921 v Rušan, kjer tudi zdaj stanujem na št. 34/a. Lepo prosim uredništvo za pomoč pri iskanju priča za uveljavitev dvojne delovne dobe.

Takoj po prihodu nacistov v naše kraje sem moral zaradi sporov s kulturnodvojci zapustiti domači kraj. Odsel sem v Dravograd in se tam zaposlil pri »Siemens Bau Union«. Najprej sem stanoval in se hranil v tako imenovanem »srbskem logorju« nad Mežo, nato pa v barakah, ki so stale med Dravo in Mežo. Tam smo bili skoraj sami tujci, tako da domačinov sploh nisem poznal. Družil sem se z delavci, ki so bili od vseh strani, Gorenjci, Dolenjci in drugi. Poznal sem je vojaka Ludvika Vertnika, ki je bil bote že član SKOJ ali kandidat KPS. Ravno on mi je obljubil, da me bo predlagal za kandidata KPS ali za člana SKOJ. Do tega pa ni prišlo, ker je bil še istega leta aretiran. Najbrž zaradi izdaje, odpeljan v zapor in ustreljen med prvimi našimi talci v Domžalah.

Vertniku sem prinašal orožje in strelivo, ki sem ga našel v starih jugoslovanskih bunkerih. Od njega pa sem sprejemal nasvete in naloge. Med drugim tudi to, da ljudem odsvetujem vstop v nacistične organizacije kot so »Kärntner Volksbund« in »Steirischer Heimabund«. Trazična vest o ustrelitvi naših najboljših tovarišev je za kratek čas zavrla našo politično delovanje.

Čez nekaj časa sem se odzval povabilu na sestanek. Ki je bil za prvo ali drugo gostilno ob Dravi. Kdo je nastopil na tem sestanku, kot vodja in kdo na naslednjih, tudi ne vem, ker jih nisem poznal. Udeleženci sestanka smo dobili različne naloge kot:

Pomagati sovjetskim vojnim ujetnikom in svariti njihove predelaval-

ce, da lepe ravnaajo z njimi, sabotiranje pri delu in drugo.

Te naloge sem opravljal do aretacije prve dni januarja 1943. Takrat so me odpeljali v dravogradske zapore skupaj s tovariši. Pri zasiljanju so nas spravljali razne reči, predvsem kdo je poveljnik partizanov in drugo. Na vsa vprašanja sem molčal. Poslali so me v Dachau in nato v druga taborišča. Vrnil sem se šele konec 1945. v zelo slabem zdravstvenem stanju. Zdaj imam tri otroke v starosti od 14 do 17 let, vsi trije hodijo v šolo in so odvisni od mene. Zaradi slabega zdravstvenega stanja se bojim, da bom prikrašan pri osebnih dohodkih, kar bodo občutili tudi otroci in žena, ne samo jaz. Zato prosim tovariše iz barak v Dravogradu, ki so zdaj kdove kje, naj mi sporočijo svoje naslove. Rad bi jih navedel kot priče svojega sodelovanja. Da bi se me leže spomnili, naj jih spomnim tudi tega, da sem imel takrat vzdevek »ta mali kovač«.

Zadevo so uredili povsem zadovoljivo

V članku »Sodelovanje občinskih odborov ZZZ NOV«, priobčenem v naši prejšnji številki, smo pisali tudi o prenosu pravice razpolaganja s stanovanji, ki so bila za borce zgrajena iz sredstev socialnega zavarovanja. Sestanek predstavnikov občinskih odborov ZZZ NOV iz Ljubljane z direktorjem komunalnega zavoda, o katerem smo pisali v članku, je medtem že bil. Zato moramo ugotoviti, da so na tem sestanku zadevo uredili povsem zadovoljivo.

Ob tabornem ognju

Očitek, da se ljudje vse premalo zanimajo za partizansko knjigo, ima osnovo tudi v preslabem propagiranju te knjižne zvrsti. Knjige res niso detergenti ali zobna pasta, za katero je reklama učinkovita, celo vsiljiva, toda od njihovih proizvajalcev bi se dalo marsikaj naučiti. Založba »Borec« in njena trgovska mreža bi si morali bolj prizadevati za propagando in ne varčevati sredstev zanjo.

Poseben pomen in vpliv na vzgojo otrok in mladine imajo tudi druga javna sredstva obveščanja, predvsem pa radio in televizija. Zlasti slednja bi lahko veliko več prispevala k oblikovanju okusa, miselnosti in znanja mladih, ki jo mali ekran vedno bolj priteguje. Pohvale vredna je že tradicionalna nedeljska oddaja »Se pomni, tovariši!« O njeni popularnosti ni treba posebej govoriti, saj je znano, da je ena izmed najbolj poslušanih oddaj pri nas. Če tega ne bi bilo, bi jo najbrž že zdavnaj ukinili...

Lepo in prav bi bilo, če bi temu zgledu radia sledila tudi televizija. Sodelavcem televizije najbrž ne bi bilo težko pripraviti podobne oddaje, ki bi bile redne in stalne. V njej bi oddajali spomine borcev, aktivistov in drugih očitencev pomembnih dogodkov med NOB in v prejšnjem revolucionarnem boju, pa tudi v sedanjem boju za napredek. Lanska serija filmov o VOS je lepo uspela in so jo ljudje sprejeli z navdušenjem. Tudi oddaja o »Kongo-Müllerju« govori v korist mojim trditvam.

Dvomim, da ne bi bilo med našimi televizijskimi delavci takih, ki ne bi bili kos tej nalogi. Kar se tiče stroškov, najbrž ne bi bili preveliki ali večji, kot jih imajo z drugimi, manj pomembnimi oddajami, ki nimajo posebne vzgojne in tudi ne zabavne vsebine.

Člani ZZZ bi zagotovo pozdravili tako pobudo in tudi pripevali svoj delež, podobno kot to delajo pri radijski oddaji. Naša mladina pa bi dobila več znanja o tistem, kar mi vsi pogrešamo in samo — ugotavljamo.

JOŠT ROLC

Obletnica ustanovitve Prve in Druge prekmorske brigade

Pred kapitulacijo Italije je bilo v južni Italiji precej Slovencev. Tam so se znašli interniranci, konfiniranci, zaporniki, vojaki v italijanski vojski in pripadniki posebnih delavskih bataljonov.

Dne 3. septembra 1943 se je v Kalabriji izkrcala 8. britanska armada, 9. septembra pa 5. ameriška armada pri Salerno. Počasi so zavezniški prodirali v notranjost Italije. Nastali so pogoji za kasnejšo ustanovitev baze NOVJ v Bariju in za ustanovitev prekmorskih enot.

Najprej so bili osvobojeni interniranci, konfiniranci in zaporniki. Ze 9. septembra so zavezniški določili za Jugoslovane posebno zbirališče v bližini Taranta v nekem oljkovem nasadu pod šotori. Pred tem so naše ljudi zadrževali v začasnih zbirališčih ob bojni črti. V zbirališčih pri Tarantu so pripeljali še nekaj skupin internirancev, med njimi močno skupino iz taborišča Pistissi, ki je štela blizu 150 ljudi. Ze takrat se je taborišču priključilo tudi določeno število primorskih Slovencev. Partijska celica, ki je bila že prej ustanovljena na otoku Tremiti, je nekoliko bolj svobodno nadaljevala delo.

Iz zbirališča pri Tarantu so naše ljudi prepeljali v zbirno bazo št. 75, ki je znana z imenom Carbonara. Po izjavah angleških oficirjev so to napravili zaradi tega, ker naši ljudje niso hoteli v kraljevsko vojsko.

Baza v Carbonari je bila namenjena tujcem, zgradila pa so jo fašistične oblasti spomladi 1943. Prve skupine internirancev so pripeljali Italijani iz Dalmacije in Črne gore. Po kapitulaciji Italije je skupaj z italijansko vojsko zbežalo iz Jugoslavije tudi kakih 150 četnikov. Ti so se nastanili v taborišču in pod zavezniški obdržali orožje. Celo stražili so taborišče. Toda prav v tem taborišču so nastali prvi zarodki kasnejših prekmorskih brigad, 1., 2., in 3.

Na pobudo komunistov je bil v taborišču ustanovljen narodnoosvobodilni odbor, ki ga je vodil znani protifašist Ferdo Ferjančič, doma iz Trsta. Prav tam so ustanovili posebne odbore za zbiranje naših ljudi, ki so bili raztreseni po raznih taboriščih in ječah na ozemlju, ki so ga zasedli zavezniški. Vse te bi morali izpustiti po kapitulaciji, pa so jih posamezni oblastniki fašistične miselnosti zadrževali po ječah in taboriščih.

Nato je v taborišče prišla precej močna skupina jetnic iz zaporov Trani, med njimi tudi tovarišica Vida Tomšičeva. Takoj po prihodu je prevzela skrb za organizacijo komunistov v trdno in disciplinirano enoto ter ji določila jasne naloge.

Uradni stiki naše NOVJ z zavezniškimi so se začeli na italijanskih tleh 3. oktobra 1943, ko je prišel iz Jugoslavije takratni podpolkovnik dr. Sergije Makiedo in se izkrcal v Bariju.

Partijska organizacija, legalni narodnoosvobodilni odbor in vojna delegacija NOVJ so nazadnje dosegli, da sta bazi v Carbonari in Gravini dobili dokončno obliko. Pred tem je bilo seve treba odstraniti četnike ter izvesti plebiscit med našimi rojaki. Ta se je končal za NOVJ z veliko zmago.

Zavezniški niso radi gledali, kako se naše vrste krepijo, zato so nastopali včasih celo sovražno, dostikrat pa tudi nerazumljivo. Odborili so na primer praznovanje obletnice Oktobrske revolucije, tik pred začetkom proslave pa so na surov način s strojnimi razgalili dvatisočglavo množico. Pred tem so z zvijačo pozaprl skoraj vse člane narodnoosvobodilnega odbora, med katerimi je bilo tudi nekaj članov ožjega štaba brigade. Na odločno zahtevo naše vojne delegacije in tovariša Makieda osebno so jih čez nekaj dni izpustili ter jih vkrkali na ladjo »Bakar« in poslali v Jugoslavijo.

Posebno pa so zavezniški skupaj z italijanskimi vojaškimi in civilnimi oblastmi zavirali odhod v NOV Slovencev in Hrvatov, ki so bili prej italijanski državljani in so kot taki služili vojsko. Vse intervencije so se izkazale kot brezuspešne. Izgovor je bil, da so ti naši rojaki italijanski državljani in da se proti Nemcem lahko bojujejo v vrstah Badogliojeve vojske. Njegova vlada je namreč Nemcem 15. septembra 1943 napovedala vojno.

Ovire so se stopnjevale iz dneva v dan. Posebno še, ko si je italijanska oblast pomagala od presenečenja in nereda ob kapitulaciji in ko je ugotovila, da tudi zavezniški ne vidijo radi krepitve NOVJ.

Sledil je pismeni plebiscit pred zavezniškimi oficirji za odhod v NOVJ. Nad 2400 Jugoslovancev se je izjavilo za NOV, le okoli 100 jih je odšlo v kraljevsko in prav toliko v zavezniško vojsko.

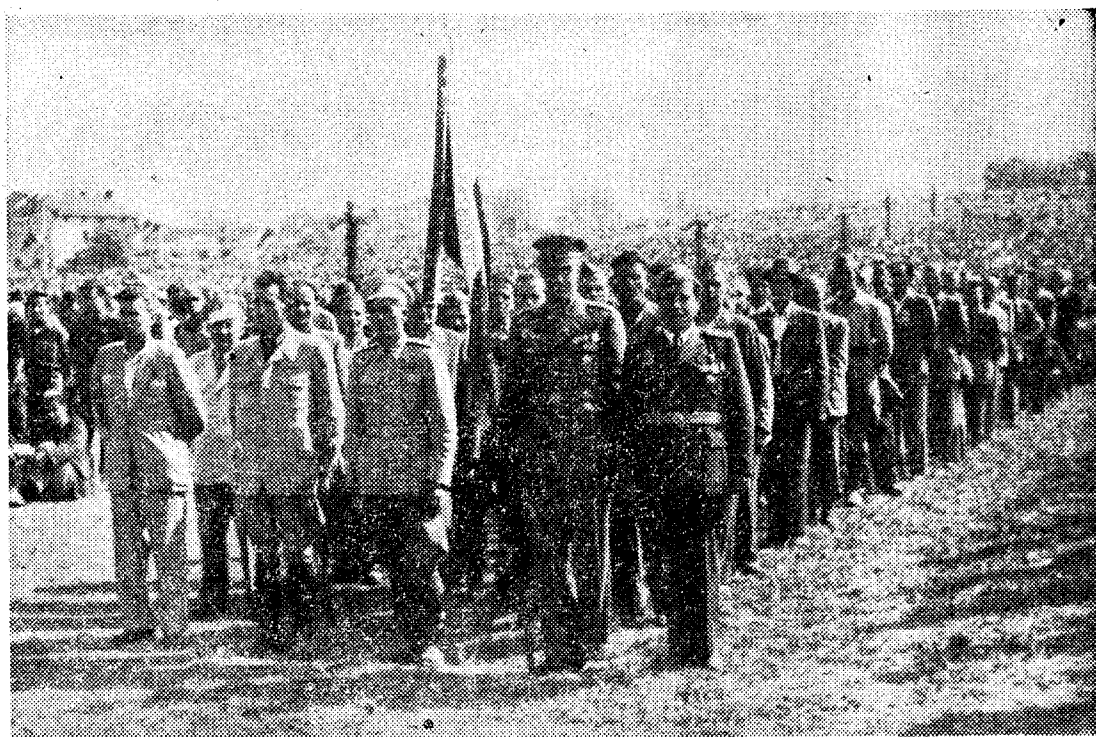
Šele 17. novembra je angleški general Mac Lean sporočil štabu 1. prekmorske brigade, da je glavni štab britanske vojske naše borce priznal kot sobojevnike in da bodo dobili ustrezno orožje, nastanili pa jih bodo v posebnem taborišču v Gravini.

Dejansko je bila ta brigada ustanovljena že 20. oktobra. Imela je 4 bataljone, štab brigade, intendanco in ambulanto. Komandant je bil Savo Celebič, mož na mestu, oficir še iz črnogorske vojske pred I. svetovno vojno. Komisar je bil znani predvojni komunist Ivan Mardesić, namestnik komandanta pa Riko Malalan iz Opčin pri Trstu, do takrat zaprt na Tremitih. Namestnik komisarja je postal španski borec Stane Bobnar.

Prvi bataljon je bil sestavljen iz Slovencev in je štel 446 borcev. Komandant je bil Milan Kmet iz Ljubljane, komisar Ferdo Ferjančič iz Trsta, namestnik komisarja pa Vida Tomšič.

Tudi drugi bataljon je bil slovenski in je štel 458 borcev. Komandant (istočasno tudi namestnik komandanta brigade) je bil Riko Malalan, komisar Anton Šturm, namestnik komandanta Zoran Kralj, predvojni komunist in predstavnik slovenskih komunistov pri CK KP Argentina. Namestnik komisarja je bil Jože Živic iz Maribora.

Tretji bataljon je bil črnogorski in je imel 459 borcev. Komandant je bil Jovan Vukmanović, komisar Milutin Niko-

Zbor Prve prekmorske brigade na velikem partizanskem slavlju leta 1953 na Okroglic

lić, namestnik komisarja pa Halid Selhanović.

Četrti bataljon je bil sestavljen iz Dalmatincev in Istranov ter je imel 523 borcev. Komandant je bil Nenko Kostić, komisar Milan Blače, namestnik komandanta Jozo Butir, namestnik komisarja pa Franc Božić.

Vsak bataljon je imel po štiri čete ter pomožne enote. Tik pred odhodom brigade v Gravino je bila brigada preurejena, ustanovljena sta bila še peti in šesti bataljon, tako da so bili vključeni v brigado vsi tisti, ki so prišli v taborišče Carbonara do 15. novembra.

Se prej, preden so zavezniški dali orožje in obleko, je brigada na skrivaj po četah in vodih izvajala razne vojaške vaje. Ko pa se je 26. novembra preoblekla v zavezniške uniforme, je še nekaj dni bivanja v Italiji izkoristila za razne vaje. V brigadi je bilo namreč precej ljudi, ki niso prej še nikoli služili vojske.

Skupno je bilo torej v brigadi 2058 borcev. Razen tega so medtem odšli v domovino še 503 razni strokovnjaki kot npr. mornarji, mehaniki, letalci itd. Vsak borec je dobil italijansko puško in 150 nabojev, 5 ročnih bomb, uniformo in dve odeji. Vsaka četa je imela 10 ročnih strojnico in 7 težkih. Najbolj so se borci ježili, da so dobili italijanske puške, ki so bile najslabše v II. svetovni vojni.

Vsega skupaj je iz Italije odšlo v Dalmacijo sedem bataljonov. Iz njih sta nastali dve, 1. in 2. prekmorska brigada. Trije bataljoni na Korčuli so tvorili 1. prekmorsko, štirje na Hvaru, Šolti in Braču pa 2. prekmorsko brigado.

Se vedno so prihajali ljudje v Gravino. Iz njih je nastajala nova, 3. prekmorska brigada. Rojaki so bili pred tem po večini v italijanski vojski na Siciliji in Kalabriji. Konec decembra je bilo v taborišču že nad 1100 borcev, ki so se vojaško urili in izpopolnjevali za boj.

Vrhovni štab je izdal ukaz, naj 1. in 2. prekmorska brigada odide v Bosno. 22. decembra 1943 pa so se Nemci izkrcali na Korčuli prav na položajih naših borcev. Pri tem je bila ena četa prekmorcev presenečena in uničena. Dve četi sta se z manjšimi izgubami pod pritiskom sovražnika umaknili v težko dostopne gore v notranjosti otoka in tam zašli. Ti dve četi sta ostali na otoku. Prav zaradi tega je tam tudi ostala skupina

borcev Korčulanskega odreda, ki je navezala stike z našima četama ter obvestila Vis, naj pošlje ladje za evakuacijo. Res sta četi čez 7 dni prispeli na Vis.

Po umiku s Korčule je bilo sklenjeno, da naše enote zapustijo vse dalmatinske otoke razen Visa. Tam so se prekmorci zbrali zadnje dni decembra. 7. januarja so se naši izkrcali pri Pakoštanah blizu Zadra. Borci, Dalmatinci, so ostali večino pri 26. diviziji na Visu, tako

kaj desetin Slovencev so vključili tudi v zaščitni bataljon VŠ. V njegovih vrstah so se mnogi izkazali ob nemškem napadu na Drvar 25. maja 1944.

Nadaljnja pot je vodila bivše prekmorce iz Bosne proti Srbiji, v Beograd in v Srem, od tam pa dalje proti Zagrebu in Trstu. Maja 1945 je prišla 1. proletarska divizija v sestav 4. armade in so se tako ponovno srečali stari znanci iz prekmorskih brigad.

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital TOVARNE SVILANIT KAMNIK

da so v Bosno, v Drvar, potovali predvsem samo Slovenci in Črnogorci.

Pot je bila težavna, saj je bil januar in snega je bilo dosti. Ves čas so divjali v bližini hudi boji, ki so znani kot del VI. sovražne ofenzive. Toda bojov ni bilo, vse dokler brigadi nista prišli do železnice med Kninom in Gračacem. Prvi poskus preboja čez progo je bil 15. januarja, končno pa je uspel šele 19. Dne 23. januarja sta brigadi prišli v Drvar. Spotoma sta imeli 5 ranjenih in nekaj obolelih od izčrpanosti in mraza. Tovariš Tito je še isti dan sprejel raport obeh komandantov in se zanimal za vse podrobnosti iz življenja v brigadi.

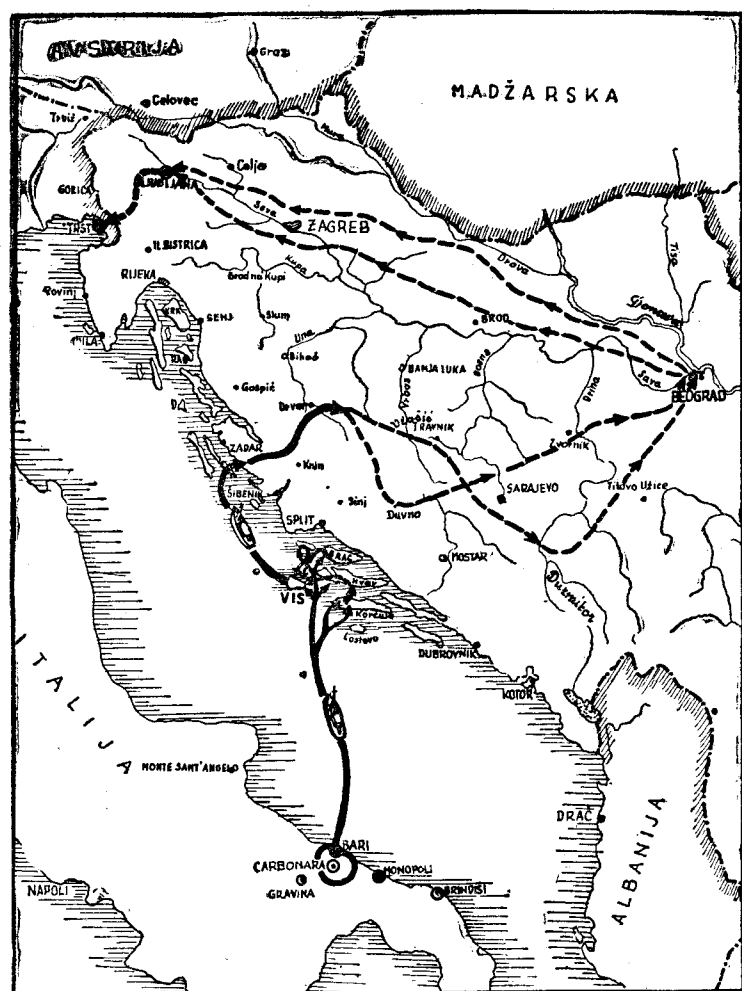
Potem so razdelili borce 1. in 2. prekmorske brigade po enotah, 1. korpusa. Črnogorce so dali v 1. proletarsko brigado, Slovence, Istrane in Primorce pa v 13. proletarsko, 3. krajiško in inženirsko brigado VŠ. Ne-

Vojna pa je terjala mnogo človeških življenj. Po do zdaj znanih podatkih je bilo v 1. prekmorski brigadi 1500 Slovencev, od tega pa jih je padlo 450. Albert Klun

1946 - 1966

ILIRSKA BISTRICA

Na zemljevidu je začrtana bojna pot Prve in Druge prekmorske brigade. Ta pot se je začela v Bariju ter se končala v osvobojenem Slovenskem Primorju

Neredek paradoks: pokojnina večja od plače

(Nadaljevanje s 1. strani)

● **Vprašanje:** Kako je s tistimi, ki dobivajo i plačo i pokojnino?

Odgovor: To je razmeroma kočljivo vprašanje, ker nekateri prejema razmeroma lepe pokojnine, razen tega pa so še zaposleni. Niso še stari in se lahko dobro delajo, zato njihovi prejemki niso nizki. Po drugi strani pa imamo na posredovalnici za delo dosti nezaposlenih, predvsem mladine. To sicer lahko toleriramo pri bivših borcih, ki imajo nizke pokojnine, vse drugače pa gledajo ljudje tiste, ki imajo tako 200.000 ali 300.000 dohodkov na mesec.

● **Vprašanje:** Kakšen bo uspeh revizije?

Odgovor: V jugoslovanskih merilih bomo prihranili letno nekaj milijard starih dinarjev, v Sloveniji seveda sorazmerno precej manj. Ne gre toliko za ta finančni prihranek, veliko bolj gre za moralno plat vprašanja. Veliko je upokojevcem, ki so bili znani strokovnjaki, zdravniki, profesorji itd., pa imajo zdaj mnogo manjše pokojnine, kot jih imajo nekaj let kasneje upokojeni delavci, pa tudi taki, ki so jih upokoili skoraj istočasno. S tem pa posredno prehajajo že v vprašanje staroupokojenici: novoupokojenici.

Meni osebno se zdi, da bi bilo najbolje, če bi uvedli sistem pokojninskih razredov po kvalifikacijah in delovni dobi, za pri-

mere pa, ko nekdo kljub nižjim strokovnim kvalifikacijam opravlja odgovorno delo, bi uporabili »razširjeno zavarovanje«. Tudi prispevki naj bi bili razvrščeni po razredih. Socialno zavarovanje in socialno varstvo naj bi odločneje razmejili!

Sistem z enoletnim povprečjem je napravil slab izpit!

Program srečanja bivših jugoslovanskih prostovoljcev španske republikanske vojske

Ob 30. obletnici začetka španske državljanske vojne bo srečanje bivših jugoslovanskih prostovoljcev v Zagrebu, dne 30. oktobra. Povabljeni so bivši prostovoljci iz Poljske, Nemške demokratične republike, Češkoslovaške, Madžarske, Romunije, Bolgarije, Francije, Italije, Švedske in Avstrije ter predstavniki španske emigracije.

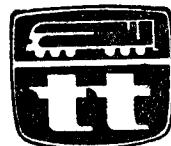
Program srečanja je naslednji:

Ob 10. uri svečana akademija v Domu JLA v Zagrebu. Ob 12. uri polaganje venca na grobnico narodnih herojev, kjer je pokopan tudi tovariš Božidar Maslarić.

Ob 16. uri delovni sestanek bivših prostovoljcev v domu JLA v Zagrebu.

Ob 20. uri tovariški večer v domu JLA in krajiški kulturni program.

Vsi, ki bodo prišli v Zagreb že 29. oktobra, naj se zglasijo pri ZZZB Zagreba, Ulica 8. maja št. 15, kjer bodo dobili potrebna pojasnila in drugo.

Turistično transportno biro JŽ

Ljubljana, Titova 32

telefon: 311-851 ali 311-852

Vabimo na skupinska potovanja ob prazniku »DNEVA REPUBLIKE«

- 7-dnevno potovanje z vlakom v PARIZ in MÜNCHEN. V Parizu krožna avtobusna vožnja in ogled znamenitosti – mesta. Obisk LOUVRA in VERSAILLES.
- 6-dnevno potovanje z vlakom v RIM in NEAPELJ. V Rimu krožna avtobusna vožnja in enodnevni izlet z vlakom v Neapelj. Po želji ogled POMPEJEV ali obisk otoka CAPRI.

Prijave samo do 25. X. 1966. Zahtevajte prospekte!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Nočno fotografiranje

V Združenih državah Amerike raziskujejo aparaturo za nočno fotografiranje ob hkratni osvetlitvi zemljišča z močnimi elektronskimi svetilkami. Fotografije bodo barvne, ker sodijo, da so natančnejše kot navadne črno-bele.

Ko so s to aparaturo napravili iz letala, ki je letelo tristo metrov visoko, nekaj poizkusnih posnetkov,

Vojaško zanimivosti

kov, so ugotovili, da je na fotografijah, ki so jih bili tako dobili, mogoče razlikovati celo barve posameznih avtomobilov.

Zaščita pred premočno svetlobo

V ZDA preizkušajo posebna očala, ki naj bi jih nosili piloti in ki naj bi varovala njihove oči pred premočno svetlobo. Gre predvsem za svetlobo, ki nastaja ob eksploziji jedrske bombe. Očala so avtomatska s posebnimi cečili, katerih gostota je moč spreminjati. To pa se zgodi že po nekaj mikrosekundah, torej v hipu, ko svetloba postane močnejša, kot je sicer. Zaščitna očala, ki jih še preizkušajo, propuščajo komaj 3% vidne svetlobe in manj kot 3% ultravijoličnih in infrardečih žarkov. Poročajo, da so očala zelo primerna za uporabo podnevi, ne priporočajo pa jih za nočno uporabo.

Britanska letala-cisterne

Pred kratkim so britansko letalo »victor«¹ preuredili v zračno cisterno. Vsaka taka zračna cisterna lahko hkrati pretaka bencin v zraku v dva lovca, za kar potrebuje le štiri minute. Ko so cisterno praktično preizkušali, so ugotovili, da na minuto izteče 765 litrov goriva. Sedaj preizkušajo, da bi to letalo-cisterna lahko hkrati pretakalo gorivo v rezervoarje treh lovcev. Trdijo, da so letala tipa »victor«¹ navzlic predelavi še nadalje obdržala lastnosti bombnika.

Ladijske rakete

»terier«¹ in »tartar«¹ Z raketa »tartar«¹ in »terier«¹ je oboroženih že 43 ladij iz sedmih držav: Italije, Francije, Nizozemske, Japonske, Avstralije, Zahodne Nemčije in Združenih držav Amerike.

SAVEZU UDRUŽENJA BORACA NOR SRS
Komisiji za bivše ratne zarobljenike

LJUBLJANA

Najljepše zahvaljujem na pozdravima

koje su mi uputili učesnici susreta bivših ratnih

zarobljenika iz SR Slovenije.

Faksimile zahvale, ki jo je dne 8. t. m. poslal predsednik republike tovariš Tito komisiji za bivše vojne ujetnike Republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije za pozdravno brzojavko z nedavnega prvega republiškega srečanja bivših vojnih ujetnikov SR Slovenije v Mostecu v Ljubljani

Prisrčno srečanje letalcev - prekmorcev

V piranski občini so združili občinski praznik, ki ga slavijo vsako leto 15. septembra kot spomin na ustanovitve prve pomorske enote NOV Slovenije, s srečanjem pripadnikov prekmorskih letalskih enot.

Ze navsezgodaj so začeli prihajati možje srednjih let v to malo obmorsko mesto. Znano po revolucionarnih tradicijah. Proslava ni imela nič kaj uradnega videza. Zbrali so se v gručo, se objemali in si stiskali roke. Mnogi se niso videli tudi več kot dvajset let.

Večina se jih je zbrala pred kinematografom, kjer je tudi pisarna občinskega odbora ZZZ. Tam se je začel posvet o vprašanjih, ki tajejo to tovariš. Iz razprav je bilo moč posneti da je osnovno to, ker nimajo priznanega statusa borca pred 9. septembrom. Imajo dvojna leta, če so služili v zavezniški vojski, toda delati morajo do šestdesetega leta starosti, ne dobivajo dodatka za zaposlene borce, če imajo preizkušene prejemke itd. To jih boli, ker menijo, da so po svoje prispevali za osvoboditev enako kot tisti, ki so imeli srečo, da so se bojevali na domačih tleh.

Cvet mladih mož in fantov je tuja oblast klicala v svojo vojsko. Nekateri so morali obleči vojaško suknjo že leta 1934 in so jo slekli šele v novi Jugoslaviji, morda leta 1946 ali 1947. Šlo je za ljudi, ki so se čutili trdne Slovence vsepovsod, tudi v tuji, osvobojeni vojski. Zato so vsak po svoje škodovali tujcem, kakor so mogli. Tudi taki so med njimi, ki so ušli k bodočim zaveznikom že leta 1936, 1937, 1938. Najdemo jih, ki so se vdali Angležem, ko so prodirali v Etiopijo ali pa so na prvo vest o začetku sovražnosti prešli meje, poiskali kogarkoli, ki je kazal najmanjše znake, da se bo bojeval proti italijanskemu fašizmu.

Takrat je bila Jugoslavija še nevtralna država, bolj ali manj naklonjena fašističnim silam. Toda kljub temu najdemo Slovence z onstran rapalskih meja v vrstah angleške vojske. Ve-

deli so, kaj jih čaka, če jih sovržnik znova zajame. 720 jih je ušlo iz obkoljenega Tobruka, da bi se znova pridružili zaveznikom.

Njihovo gibanje je raslo, služili so v angleški vojski, bili v odgovornih službah, pomagali v zaledju. Ker ni šlo drugače, so — daleč od domovine in nepoučeni o razmerah v stari Jugoslaviji ter o izdajstvu četnikov — šli v kraljevo gardo. Toda niso se pustili zavesti in kmalu slišimo o uporu gardnega bataljona.

Služili so v zavezniški vojski, zato niso mogli kratkoma zapustiti svojih enot in oditi v NOV. Dolg je bil boj z zavezniški, preden so jim dovolili oditi. Nekje se jim je to posrečilo prej, drugje kasneje, ponekod pa vse do konca vojne ne.

Mnogi so služili v zavezniškem letalstvu. Marsikdo je bil že v civilu mehanik, saj je bilo

Reakcijski vodilni izstrelki so pravzaprav brezpilotna letala. Na sliki vidimo, kako enega izmed njih potiskajo pod krilo raketonosca »TU-16«

Pred kratkim je »Pravda«¹ objavila reportažo* vojaškega novinarja, polkovnika O. Nazarova, o poletu nekega medcelinskega strateškega raketonosca. Reportaža je po vsem svetu vzbudila veliko zanimanja. Bralci so lahko ugotovili, da v tem primeru ne gre za nobenega izmed tu omenjenih raketonoscev. Nazarov opisuje, kako so se dvignili z nekega sovjetskega letališča, odleteli do severnega tečaja, nato pa čez Atlantski ocean zavili do južnega tečaja in se čez Tihi ocean spet vrnili domov — ne da bi kjerkoli pristali.

Za kakšno letalo gre?
Polkovnik Nazarov piše:

»Nehote primerjam opremo s tisto, ki jo je imelo letalo, na katerem sem nekdaj tudi jaz letal kot navigator. Minilo je le nekaj let, naše letalstvo pa je napravilo velik korak naprej!«

Na podlagi te reportaže ne moremo ugotoviti, katero letalo naj bi to bilo. Če ne gre za kak povsem nov tip, ki ga javnost še ne pozna, potem bi izmed znanih letal to lahko bil le nadzvočni strateški raketonosca »M-103«. Čeprav ga poznajo že več let, je še sedaj čudežno letalo. Nobena druga država nima podobnega ali večjega letala.

Ta nadzvočni raketonosca »M-103«¹ ima štiri turboreakcijske motorje in je skoraj dvakrat večji in težji od ameriškega nadzvočnega bombnika »B-58«, ki ima tudi delasto krilo. Letalo »M-103«¹ je dolgo 50 metrov, čez krila je široko 30 metrov, na višini 11.000 metrov leti s hitrostjo 2400 km na uro, lahko doseže višino 20.000 metrov, med poletom pa je težko 130 ton.

S tem letalom bi bilo moč izvesti polet, kot ga je opisal sovjetski vojaški novinar O. Nazarov. To letalo je še vedno največji in najhitrejši raketonosca na svetu, če niso medtem sovjetski konstruktorji napravili še kakega večjega in hitrejšega letala.

Stevan Korda

* To reportažo je pred kratkim objavil tudi TV 15.

Fotografija z vprašajem

Tovariš Alojz Vindiš-Dunda, nekdanji pomočnik komandanta 11. SNOUB Miloša Zidanskega, nam je sporočil, da je fotografija, objavljena v 33. številki »TV 15«¹ z dne 23. avgusta nastala nekje na Pohorju spomladi 1944; fantje na sliki so borci Zidanske brigade. Četrta z leve je intendant bataljona Švejk, sedmi je komisar 3. bataljona Ivanov, deveti pa komisar bataljona Jože Plevnik-Murat.

Tudi na fotografijo iz 39. številke »TV 15«¹ smo dobili odgovor. Poslal nam ga je Martin Prešern iz Radovljice, ki je napisal: »Fotografija prikazuje ujete Nemce na Gorenjskem, ki so bili nekaj dni v zbirni bazi v Kranju, nakar so jih borci IV. bataljona NO ali KNOJ okrog 20. maja odpeljali v Ljubljano. Fotografiral je Mirko Lakota-Triglavski z Bleda.«

Bralce prosimo za podatke tudi k današnji fotografiji, ki je nastala po osvoboditvi in prikazuje borce 4. armade.

zemske, Japonske, Avstralije, Zahodne Nemčije in Združenih držav Amerike.

Italijani so se odločili predvsem za rakete »terier«¹ in jih vgradili na težko križarko »Guiseppe Garibaldi«¹ in lahke križarke »Andrea Doria«¹, »Caro Duilio«¹ in »Veneto«. Rakete »tartar«¹ pa imajo na rušilcih »Interpido«¹ in »Impavido«¹.

Francoski rušilci imajo rakete »artara«¹.

Za zahodnonemško vojno mornarico v ZDA dokončujejo tri rušilce, ki jih bodo oborožili z raketa »tartar«. Te rakete so Nemci že preizkusili na svojih patrolnih čolnih tipa »jaguar«¹.

Sovjetski tank T-62

Ameriški tisk poroča, da je Sovjetska zveza izboljšala svoj tank T-62. Tank ima sedaj močnejši top, katerega kaliber znaša več kot 100 mm in ki menda uporablja neko posebno municijo. S tem so dosegli, da je prebojnost granat na večjih razdaljah močnejša kot pri topu Kal. 100 mm, ki ga ima tank T-54.

Sicer pa je tank T-62 zelo podoben tanku T-54. Tudi njegove infrardeče naprave za podvodno vožnjo so skoraj iste.

Medtem ko so v dvorani razpravljal, je imela občinska skupščina slavnostno sejo. Podpredsednik skupščine Nino Spinelli je govoril o delu občinske skupščine v preteklosti in o uspehih, ki so jih dosegli. Iz njegovega govora se je razbralo, da je zadnja leta turizem kot panoga skokovito naraščal, zlasti inozemski. Nazadnje je izročil predstavniku prekmorskih enot letalstva album z diplomom o domicilu in fotografijami lanskega srečanja.

Plošče na otroškem domu pa niso odkrili, ker ni bila pravilno izdelana. Popoldne je pevski zbor »Srečko Kosovel«¹ priredil na trgu koncert.

Vajeni smo prizorov, ko se bivši borci srečujejo. Srečanje prekmorcev je bilo prav tako, morda je bilo le okolje drugo. Namesto gorskih trat in gozdov, ki smo jih vajeni pri partizanskih srečanjih, so bili prizorišče nazobčani zidovi starodavnega mesta, namesto trate, je bil tlakovan trg s spomeniki preteklosti. Ljudje pa so bili enaki, enako prisrčni in tovariški, enako zavedni. Pozno v noč so ostali in se pogovarjali, nazadnje pa sklenili, da bodo še prišli in pripeljali še tiste, ki so letos izostali.

MP

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

S TANKOM PO DNU REKE

Bil je že skoraj mrak, ko se je 10. septembra 1944 Willy Berg s svojim tankom pripeljal do reke Moselle v Franciji. Berg je bil tankist 4. tankovske divizije iz 3. armade, ki ji je poveljeval general Patton

Kaplar Berg je bil izgubil zvezo s svojo enoto in je zato zlezel iz tanka, da bi ugotovil, kam je bil zašel in kje bi utegnili biti njegova enota. Komaj pa se je dotaknil tal, se je znašel pred naperjeno puško nekega narednika iz ameriškega 154. pehotnega polka. Ta mu je ukazal, naj dvigne roke nad glavo. Berg se je moral dolgo mučiti, preden je naredniku lahko dopovedal, zakaj se je bil pripeljal — z nemškim tankom.

V PASTI

Narednik mu je nato povedal, da se njegov bataljon prebija na drugo stran čez most, ki ga Nemci niso pravočasno podrli, njega pa so pustili na tej strani zato, da bi vzpostavil zvezo z drugimi amerišskimi enotami.

Medtem ko sta se tako pogovarjala, se je mostu blizu zadnji del kolone. Nenadoma pa so se z nasprotni strani reke oglasili nemški mitraljezi in topovi. Presenečeni vojaki so hoteli v kritja, ki pa jih spričo same ravnine ni bilo.

»To je past!« je vzklil narednik.

Strmela sta prek reke, kjer so Američani, ki se niso imeli kam umakniti, padali in Nemcem, ki so imeli zanesljive zankone, niso mogli do živoga. Bilo je povsem jasno, da jim ni rešitve, če jim ne bo kdo takoj pomagal. V bližini pa ni bilo nobene druge ameriške enote in zato je bilo zelo malo upanja, da jih je sploh še moč rešiti.

Po desetminutnem silovitem obstreljevanju so Nemci svoj topniški ogenj preusmerili na most, z namenom, da ga uničijo. Njihove salve so bile tako natančne, da so podirali obok za obokom in tako povsem odrezali bataljon, kolikor ga je bilo na njihovi strani reke. Narednik je nato iz žepa potegnil cigarete in jih ponudil kaplarju.

»Prižgi si cigareto,« je dejal. »Sedaj se nama več ne mudi, saj onim ne more nihče več pomagati.«

»Morda pa bi jih jaz kako rešil,« je odgovoril kaplar Berg.

Narednik ga je resno pogledal in ker je menil, da se Berg le šali, odvrnil:

»Vem, da ste vsi pattonovci pogumni vojaki, vendar doslej še nisem slišal, da vaši tanki reke kar prelete.«

Kaplar se je zasmel, nato pa mu je rekel:

»Moj tank ne leti, toda čez reko pride kot vsaka podmornica. Ko pa bom prišel na drugo stran, bom iznenada napadel Nemce in jih uničil.«

Kaplar je to povedal tako resno, da narednik res ni vedel, ali naj mu verjame ali ne.

NENAVADNA LASTNOST TANKOV TIPA »PANTER«

Prav nič čudnega ni bilo v tem, da mu narednik ni verjel, saj je takrat le malokdo vedel, da nemški tanki tipa »panter« lahko vozijo tudi pod vodo.

O takih tankih so bili razmišljali v mnogih državah, toda

Avgusta 1940. leta so Nemci imeli 210 takih tankov. Zbrali so jih na obali Baltika blizu Putlosa in pripravljali za operacijo »Morski lev« — izkrcanje na angleško obalo. Ko pa je bil Hitler uvidel, da operacija nima možnosti za uspeh, jih je poslal na Vzhod, kjer so jih na dan napada na Sovjetsko zvezo uporabili za prehod čez reko Bug. Kasneje pa jih niso več organizirano uporabljali, temveč so jih porazdelili med razne enote.

Berg je ta tank zaplenil potem, ko je v nekem spopadu z Nemci izgubil svojega. V tanku, ki so ga uporabljali za prevoz razne opreme od enote do enote, je bil sam. Pred sovražnikovimi zasedami je bil varen, ker so na tanku še vedno pustili nemške oznake. Med eno izmed takih voženj pa je Berg izgubil stik s svojimi enotami in tako

namreč ne bi verjel, če bi ga opazil, kako prihaja iz reke. V takih okoliščinah najprej streljajo, šele potem pa ugotavljajo, čigav je kdo.

Ko se je spuščal v vodo, je Berg drhtel od strahu, če po štirih letih niso ventili morda že popustili in da bo voda vdrla v tank.

Strah pa je bil odveč. Vse je bilo v najboljšem stanju. Ko je tank prilezel na nasprotni breg, je Berg odstranil gumijaste zamaške in pokukal iz kupole nekoliko ven, da bi videl, kam je bil prišel. Spremljala ga je sreča: prispel je natančno tja, kamor je hotel in kjer ga Nemci niso mogli videti. Ni se mu bilo lahko orientirati, saj se je začelo že mrčaiti. Nato je Berg poglaval svoj tank in čez nekaj minut je bil že pred nemškimi položaji. Bergov tank je sovražnikovim vojakom bil sumljiv in so vanj namerili svoje topove. Ko pa so ugotovili, da je to njihov tank in da pelje naravnost proti njim, so topovske cevi spet usmerili proti ameriškim vojakom.

Berg pa je čakal prav na to. Hitro je izstrelil nekaj granat drugo za drugo in pobil moštvo pri topovih, nato pa začel z mitraljezom obstreljevati nemške vojaške, ki so si v begu iskali rešitve pred tankom. To zmedo med Nemci so izkoristili Američani za to, da so se z gumijastimi čolni vrnili čez reko nazaj.

Ko je Bergu že skoraj zmanjkalo municije, je še sam skočil iz tanka in planil v enega izmed zadnjih čolnov. Tako se je tudi on rešil. Ko pa so se presenečeni Nemci spet ovedli, so ugotovili le še to, da jim je medtem plen že ušel na varno. Američani pa so kljub temu imeli hude izgube: izmed šeststo se je rešilo le 295 vojakov in oficirjev.

Berg ni dočakal odlikovanja za svoje junaško dejanje, zakaj padel je tri mesece kasneje med nemško ofenzivo v Ardenih. Bataljon, ki ga je bil rešil, pa je odletel nosil njegovo ime.

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital TOVARNE SVILANIT KAMNIK

se je znašel na bregu reke Moselle.

Tretja armada je v šestnajstih dneh prešla kakih petsto kilometrov. Zato se je zgodilo, da so tanki, ko jim je zmanjkalo goriva, obstali in dva dni čakali na gorivo in municijo. To so Nemci takoj izkoristili, postavili zasedo in napadli ameriški bataljon, ki je bil prodiral na njihovo stran reke.

KAPLARJEVO JUNAŠKO DEJANJE

Potem ko so Nemci razrušili most in spet začeli obstreljevati vojaške, Berg ni smel več čakati. Pohitel je k svojemu tanku in zamašil odprtine. Ko se je splazil v tank, je narednik za njim prekril še kupolo, nato pa zagrabil gumijasto cev, ki se je počasi odmotavala, medtem ko se je tank pogrezal v kalno vodo.

Berg si je že vnaprej izbral kraj, kjer bo izplul iz reke. To je bilo nekoliko vstran od nemškega položaja. Sovražnik mu

Smrt okrožnega sekretarja

3

Tone je bil rojen leta 1905 pri nekdanjem Rajhenburgu. Padel pa je 14. novembra 1941. Komaj šestintrideset let star je šel v smrt. Moralo se je tako zgoditi, moralo. Bil je preproste bolj kmečke družine otrok in ker zemlja ni dajala dovolj kruha, je moral kaj kmalu v svet. V Kranju sva se spoznala. Jaz sem sicer doma iz Logatca, vendar sem tisti čas živel v Kranju. Zaposlen je bil v tovarni »Jugočešká«. Menda je bil preglašen, morda je zahteval preveč za navadnega, delovnega človeka, pa je dobil knjižico. To se je tiste čase tako rado zgodilo. Potem je dobil zvezo s Preboldom. Na Bregu pri Polzeli je služil njegov brat in mu je menda pisal, da v Preboldu zidajo novo tovarno Cosmonos in da bodo potrebovali delavce. In res je dobil delo. Vsi smo se preselili sem: midva z možem, Cvetka, Zvonko in Ivo. Zvonko je potem kmalu umrl. Življenje pa je šlo svojo pot...

Tone se je v Cosmonosu kar dobro počutil. Pravijo, da je bila ta nova tovarna kovačnica novih ljudi, komunistov. In v tem obratu, med takimi ljudmi je bil prekljen tudi Tone. Vedno bolj pogosto je odhajal z doma, jaz pa sem bila v skrbeh, kod hodi; bila sem pač žena, mati in gospodinja in se na politiko nisem kaj prida razumela; prva skrb mi je bila družina. Pozneje sva se o vsem tem, kam hodi in kaj dela, malo več pogovorila, počul me je in jaz sem ga počasi skušala razumeti. Tik pred vojno, v tistem razburljivem času, pa sem bila že kar nekakšen kurir in sem prenašala pošto, ki mi jo je zaupal mož Tone. Zdaj sem bila že bolj odločna in spoznala sem, da ni nazaj poti, da moramo stopati vedno naprej in naprej.

Seveda so prihajali tudi žandari. Kako ne bi. Saj se spominjam, vidim ga, kako je prišel z dela. Niti sedel še ni in je že bil v hiši žandar. Vedela sem, da ima v suknjiču važno pisanje, pa sem rekla: Tone, sleci se, vroče ti je. In sem vzela suknjič in hitela z njim na podstrešje. Tisto pisanje sem vtaknila pod opeko in že je bil na podstrešju tudi žandar. »Kaj skrivate?« se

SEKRETAR TONE PECNIK (V SREDINI) Z ZENO IN BRATOM

je zadr. »Nič ne skrivam, nimam kaj skrivati,« sem se branila. Pretaknil je vsak kot, pisanja pa ni našel. Prišil pa so tudi zjutraj, preden je šel v službo. Pred peto so butali na vrata in kmalu bi dobili v roke neke listine. Toda jaz sem jih v zadnjem trenutku zgrabila in vtaknila v nedrje. Hotel je imeti žandar, kar sem skrila, pa sem rekla, da je to moja intimna pošta in ga prav nič ne briga. Moja odločnost ga je preprečila in je odnehal.

In vedno so ga klicali na orožne vaje. Če se je v Preboldu in okolici kaj pomembnega zgodilo, kar je dišalo po komunizmu, že je moral na orožne vaje. Potem pa smo doma tako težko živeli. Enkrat sem šla z otroki na občno in sem rekla županu: Zdaj pa vi skrbite zanje! Seveda so taki protesti kaj malo zalegli, imeli so oblast in počenjali, kar so hoteli.

Potem je prišla prava vojna, za nas drugo svetovno klanje. Na cvetno nedeljo 1941 je moral v Celje, v vojašnico. Moral bi se kot vojak odpeljati v svojo edinico, pa je v Rajhenburgu izstopil in se skrival na svojem domu. Ko so prišli Nemci, bi se moral javiti žandarmerijski postaji. Toneta pa ni bilo nikjer. Tudi jaz nisem vedela zanj. Potem je pisal oče, naj pridem v Rajhenburg. Odpeljala sem se in srečala Toneta. Kaj je storiti? Klicala ga je dolžnost v Savinjski dolini in moral je nazaj. Zaposlil se je spet v tovarni, na žandarmeriji pa so mu rekli: Tisto, kar je bilo, je za nas pozabljeno. Bodite pametni in delajte z nami. Hoteli so mu vzeti kolo, pa je rekel, da ga je ob priliki mobilizacije pustil v Celju. In pri tem je ostalo. Na videz je postalo vse mirno, jaz pa nisem verjela v ta mir. Nekaj se je moralo dogajati. Ljudje, ki so okusili Mitrovico, Ivanico in druge zapore, niso mirovali. Tudi Tone ne, čeprav je na zunaj kazal neko brezbriznost. Stroga ilegala pa se je vedno bolj približevala...

21. junij. Menda je bila nedelja. Nemci so napadli Rusijo. Zdaj ni bilo časa za premišljevanje. Vzel je potrebne stvari, se poslovil in šel. Odšel je za vedno... V tovarno so prišli žandari. Toneta in še nekateri ni bilo na delu. Iskali so ga doma. Niso ga našli. Midva pa sva se še nekajkrat srečala in ob vsakem srečanju mi je znova govoril:

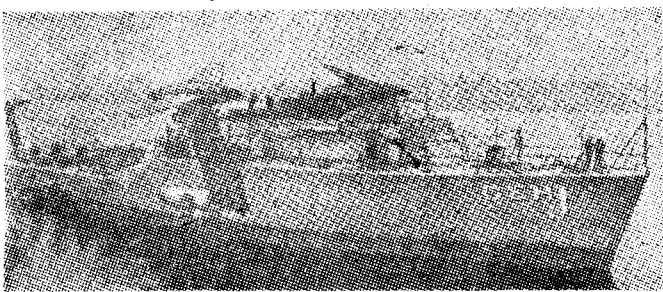
— Ivanka, ne boj se, trd boj je pred nami, a zmagali bomo! Veroval je v zmago in v tej trdni veri sem tudi jaz postajala vse bolj samozavestna, odločna. In ko so me tistega večera ujeli in me strpali v celjski Stari pisker, sem začutila ta napovedan boj in v prvem trpljenju sem tudi jaz verovala v zmago. Tepli so me in hoteli vedeti, kje je mož; jaz pa sem molčala, kakor je molčalo toliko drugih. To, da nisem sama, me je bodrilo k uporu; tisto, kar je vsajal Tone, je dobro kalilo. V zaporu sem srečala mnogo znanih obrazov in oči nas vseh so nemo govorile: Naš boj bo krvav, a zmagati moramo!

Zato sem odločno zanikala vsako nemško trditev. Govorila sem, da se z možem nisva razumela in mi je kaj malo mar, kje se nahaja. Celo to sem trdila, da je mož verjetno pri nemški policiji. Ne vem, če so verjeli ali ne, zdelo se mi je, da je ta zadnja trditev vsaj malo omilila vsakodnevno trpinčenje; hoteli so, da iz nas napravijo poslušne živali, pa so se hudo zmotili.

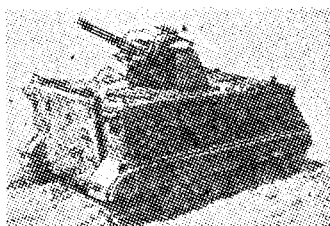
Iz Starega piskra so me poslali v Rajhenburg. Tudi tam nas je bilo veliko. Morda so nas hoteli izgnati v Srbijo, morda odpeljati v Nemčijo. Ne vem. Jaz sem sklenila, da pobegnem, pa četudi za ceno življenja. Tudi neka Slavka iz Pesjega je hotela pobegniti. Bila je lepa in mlada in morda so jo imeli mladi nemški oficirji bolj na očeh. Hotenja ni mogla uresničiti. Ulovili so jo na begu in potem ne vem, kaj so z njo storili. Vse to pa moje namere ni moglo spraviti s cilja. Nekaterim našim sem zaupala moj načrt in vsi so vame uprli oči.

— Nikar, ubili te bodo na begu!

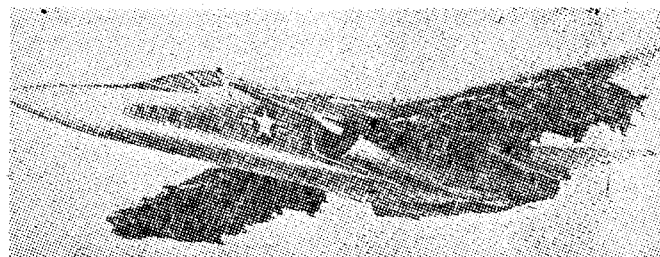
FOTO S PODPISOM

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNA LADJA »PLANEVIEW« bo raziskovala vse podrobnosti glede plovbe s pomočjo podvodnih kril, dejansko pa je namenjena za protipodmorniški boj. Z dvema motorjema, izmed katerih ima vsak po 600 konjskih moči, lahko doseže hitrost do 75 kilometrov na uro

AMERIŠKI BOMBNIK »FB-111« je le nekoliko daljši od lovca »F-111A«. Poročajo, da bo nosil petdeset 340-kilogramskih bomb

AMERIŠKO PROTILETALSKO VOZILO »VULCAN« ni nič drugega kot oklopni transporter »M-113« s kupolo in protiletalskim topom kal. 20 mm tipa »Vulcan«. Top lahko strelja po zračnih ciljih (s hitrostjo 3000 strelcev na minuto) in po ciljih na tleh (400 strelcev na minuto ali pa posamični strelji)

LJUBLJANA

DOMAČE IN UVOŽENE NOVOSTI ZA VAŠO JESENSKO GARDEROBO

V II. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE **nama** IN V POSLOVALNICI »ELITA«

- ženski plašči: jersey, velour-nylon, tweed, boucle, diolen, moltopren
- ženski kostimi: velour-nylon, kamgarn, diolen, moltopren
- ženski plašči in kostimi iz prvovrstnega velurja
- ženski dežni plašči: poliester, diolen, nylon
- ugoden nakup ženskih plaščev iz črnega boucleja po ceni N-din 150,00

- moški plašči: moltopren, poliester, diolen, kamgarn, tweed
- moške obleke: kamgarn, diolen
- moški športni suknjiči
- moški dežni plašči: poliester, nylon
- moške bunde in suknjiči iz prvovrstnega usnja
- moške elastične hlače — diolen

MODNI KROJI — NOVI VZORCI — IZBIRA ZA VSAK OKUS!

nama

LJUBLJANA

NADALJEVANJE

Kitajska rdeča garda

Kitajska »kulturna revolucija« ni revolucija, predvsem pa ni kulturna. Kaj je, je težko reči. Cele legije sinologov — strokovnjakov za Kitajsko — prebirajo stare knjige, študirajo kitajsko zgodovino in iščejo zgodovinskih primerjav.

Kadar govorimo o Kitajski, uporabljamo že kozmične številke, kadar pišemo o zgodovini, navajamo samo dinastije, vladarji niso važni. Tudi staro egiptovsko zgodovino delimo na dinastije.

Kitajsko zgodovino razlagamo z evropskega stališča, Kitajci s svojega. Naša civilizacija je začela na obalah Sredozemlja, kitajska v dolini Rumene reke. Kitajska vlada ni bila v stiku s staro Grčijo in z Rimom, vendar so Rimljani že vedeli za Kitajce. Tudi Arabci so vedeli za to deželo. Na svojih karavanah so sinovi Arabije prispeli vse do kitajskih obal. To je bilo še pred Mohamedom, v 4. stoletju po našem štetju.

Kitajska civilizacija je dejansko najbolj celinska, najbolj zaprta, njen razvoj ni bil nikoli pretрган. Kitajska je vse tuje osvajače asimilirala — sprejela vase. Vsi so se izgubili v velikem morju prebivalstva.

Kitajska je doživela v svoji zgodovini triumf in tragedije. Novi vek je bil tragedija. Kitajska je bila zadnja žrtev imperia- lizma, z njenega telesa so trgali kos za kosom. Rusi so prodirali s severa, drugi z juga. Celotno Avstro-Ogrska si je zagotovila nekatere ugodnosti.

Leta 1911 so sicer oklicali republiko, vendar so dobili pripadniki starega razreda spet kmalu prvo besedo.

Leta 1931 so Japonci vdrl v Mandžurijo, proglasili »neodvisno državo Mandžukuo«. Šest let pozneje so izzvali nov incident. zasedli so Peking.

Leta 1949 je končno triumfirala revolucija, proglašena je bila ljudska republika. Kitajska je izvedla agrarno reformo, dala je kmetom zemljo. Kitajci več ne umirajo od glada na cesti, naravne katastrofe pa so še siba božja.

Večiko je bilo storjenega v zadnjih sedemnajstih letih. Vendar je cilj še daleč. Razvoj Kitajske je še vedno odvisen od ročnega, ne strojnega dela. Kitajska še uvaža poljedelske proizvode, njene izvozne kapacitete so omejene. Ogromna množica — 750 milijonov ljudi — je plus in minus za režim.

Naj govore karkoli o tej deželi — Kitajska je fenomen našega stoletja. Kitajska revolucija je bila najpomembnejši doko-

Politični obzornik

dek po oktobrski revoluciji. Kitajska vsak dan sproti zanika stare pravilo o nespremenljivem Vzhodu. Dosegla je uspehe, za katere ji mnogi zavidajo. Nič ne more zanikati, da ne živi sedanja generacija bolje od prejšnje.

Kitajska še ni dosegla svojega cilja, še bodo potrebni veliki napori. Nova generacija je že nekoliko okusila ugodnosti »višjega standarda«. Brez dvoma hoče še več. Ustaviti sedaj revolucijo, pomeni ustaviti njen razvoj, odreči se visokim revolucionarnim ciljem — svetovni revoluciji.

Kitajska ekipa je stara, povprečna starost kitajskega polit- biroja je 66 let. Po nekaterih znakih revolucionarni žar že popušča. Zdaj je dobil novo močno injekcijo.

Avgusta tega leta je bila v Pekingu ustanovljena rdeča garda. Sestavljena je pretežno iz srednješolcev, starosti 12—19 let. Njene prve akcije so bile »udarne«. Čez noč so dobile šte- vilne pekinške ulice nova imena. Britanska poslaništvo je zdaj v ulici »Pomoč Vietnamu«, češkoslovaško in poljsko veleposla- ništvo sta v ulici »Odpor Ameriki«, sovjetska ambasada je v ulici »Borba proti revizionizmu«.

Zgodovinarji opozarjajo na to, da smo podoben fenomen že imeli — boksarska vstaja. Ta je bila na začetku tega sto- letja. »Boksarji« so napadali predvsem Evropejce, maltretirali so belce, ogrožali so življenje tujih predstavnikov, razdirali so železniške proge, rusili vse, kar je bilo tuje. Toda to so bili predvsem fizični napadi.

Sedanje akcije rdeče garde imajo predvsem politični zna- čaj. Direktive prihajajo s samega vrha. Kot pišejo japonski listi, je vrhovni poveljnik garde sam Mao, njegova desna roka pa je maršal Lin Biao, njegov najbolj verjetni naslednik.

Fiziognomija rdeče garde še ni znana. Vsaka definicija bi bila preuranjena. Morda bo postala udarna pest partije. Morda je orodje v dolgoletni borbi za oblast — borbi, o kateri vemo tako malo.

Eno pa je že zdaj gotovo: kdor hoče danes na Kitajskem kaj pomeniti, mora biti na strani garde. Kajti rdeča garda je revolucija, je ekstremna oblika levičarstva. Rdeča garda po- oseblja idejo permanentne revolucije. Je zanikanje vsega, kar so uresničile prejšnje generacije, kar je ustvaril človek levega, umetniškega, plemenitega. Važna je akcija, tradicija je buržoaz- na sentimentalnost.

Zalostno je, kar se danes dogaja na Kitajskem. Tragično je, da se to dogaja v letu 1966. Sedemnajst let so že na oblasti sedanji prvaki, v rokah so imeli in še imajo vse vaje. Proti komu je naperjena rdeča garda, kdo in kaj ovira razvoj kitaj- ske revolucije? So kitajski kadri že utrjeni, si žele lepših časov, malo več obdobja, malo več svobode?

Vse to so vprašanja, ki se vsiljujejo. Kitajska je daleč. Za nas v Evropi je bilo vedno več vprašanj kot odgovorov. Eno pa je že sedaj jasno:

Kitajska proletarska kulturna revolucija ni niti revolucija, najmanj pa je kulturna. Je dokaz, da se je na Kitajskem kolo ustavilo in da ga skušajo z akcijami neodgovornih elementov pognati naprej.

M. O.

Esesovec oproščen — kdo je kriv?

Esesovskega veljaka Franca Novaka, ki je kot Eichmannov šef transportov vodil stotine Židov v uničevalna taborišča, je dunajsko porotno sodišče oprostilo. Pred vrati deželnega sodišča je čakal bel mercedes, v katerega je esesovski vodja Rajako- witsch zelo vesel sprejel svojega prijatelja Novaka. Morda je temu sledilo proslavljanje snidenja z esesovskimi voditelji Ver- belenom, bratom Maurer in drugimi, ki so bili v zadnjih letih oproščeni. Morilci so zopet med nami!

Ugledni avstrijski juristi govorijo o pravni negotovosti v Avstriji. Sindikati in velike organizacije so protestirali, mladinci so na Ringstrasse pred opero stavkali — posedli so po pločniku. Časnik »Kurier« piše: »Sodbe, kakršna je ta, so prikladne, da bi ponovno zameglile možgane in pustile zopet delovati strup. Ali nihče ne vidi nevarnosti?« »Die Volksstimme« pravi: »Po No- vakovem procesu ne moremo več ločiti preteklosti od sedanjosti. Ne moremo, ker preteklosti nismo premagali in ker je zopet se- danjost.« List »Das neue Österreich« meni: »To je klofuta za vsakogar, ki mu je za dober glas našega prvosodja in naše dr- žave.« »Die Presse« piše: »Franc Novak je prost, toda mi smo še nadalje moralno v zaporu... tako nadaljujejo tudi drugi listi.

Trenutno predvajajo v dunajskem gledališču (Volkstheater) delo Helmuta Schwarza »Zgrešena sodba«, v katerem obravnava krivično oprostitev vojnega zločinca na porotnem sodišču. V tem delu je Schwarz temeljito prevetрил preteklost porotnikov in pri- šel do sklepa, da je skoraj nemogoče nezasičane zločine in mno- žične umore nacističnega režima preganjati z današnjimi zakoni.

V letu 1957 je avstrijski parlament — proti glasovom komu- nističnih poslancev — sklenil ukiniti zakon proti vojnim zloči- nom. Takrat je komunistični poslanec Ernst Fischer svaril pred posledicami tega sklepa in rekel: »Morilci med nami, o katerih vsakdo ve, da so stokratni morilci, ki se sklicujejo na urad, službo in dolžnost, bodo v prihodnje nedosegljivi.« In to se je zal tudi zgodilo.

Zaradi malih strankarskih interesov sta se veliki stranki (Avstrijska ljudska stranka in Socialistična stranka Avstrije) od- povedali obračunu s preteklostjo. Namesto da bi nastopali proti neonacizmu, revanšizmu in antisemitizmu, poskušata stalno ne- varnost počenjevati in zanikati.

Toda dokler ne bodo avstrijski politiki spoznali in ob vsaki priložnosti opozarjali, da je nacizem povzročil propad Avstrije, da je odgovoren ne samo za žrtve Židov in udeležencev odpora, marveč tudi za stotine padlih vojakov in žrtev bombardiranj, se ne bomo smeli čuditi oprostitvi Novaka!

Johann Müller, Dunaj

FRANCO BANDINIJA: Zadnji dnevi Benita Mussolinija

Med obema vojnama je več kot tretjina Slovencev trpela pod fašističnim jarmom, leta 1941 pa se jim je v tem trplje- nju pridružilo nadaljnjih 400.000 rojakov, ki so živeli na območ- ju »Ljubljanske pokrajine«. Predstavnik fašističnega nasilja, njegov simbol in nosilec vrhov- ne oblasti je bil Mussolini, Hit- lerjev najbližji pajdaš. Njegov osovraženi lik bo še stoletja ži- vel v spominu evropskih naro- dov kot lik krvoloka, ki pa je tudi v tej krvavi vlogi ostal na- vaden tragičen komedijant.

Zato bo bralce vsekakor za- nimal klavrn konec tega dikta- torja, krivega za stotine člo- veskih žrtev in hudega trplje- nja več milijonov ljudi. Takrat, ko ga je doletela pravična ka- zen, smo se namreč zanimali predvsem za druge zadeve. Ob velikem veselju, ki smo ga do- živeli ob zmagi in koncu vojne, je bila zločinčeva smrt nekako malenkosten dogodek.

Z leti, ko smo se umirili, pa nas spet zajema radovednost in želili smo zvedeti nekaj več o okoliščinah, v katerih je umrl Mussolini. Njegovo usodo in zlasti njegov klavrn, prav nič herojski konec smo začeli pri- merjati s prav takimi konci drugih diktatorjev. Iz tega bo- mo mi in naši znanjci izveliki lahko nekaj izkušenj, kako se marsikdo, ki se nam zdi za živi- ljenja velik, v kritičnem trenu- tku izkaže kot slab.

Gradiivo, ki ga je zbral no- vinar in bivši partizan na last- no pest, je doslej najbolj zgo- dovinsko resnično gradiivo o zad- nji dnevni fašizma in njegove- ga voditelja... Knjigo je iz- dala v prevodu Jožeta Zupan- čiča založba »Borec« in s tem ustregla marsikateremu bralcu, ki ga zanima ta del polpretekle

KEGLJAŠKI TROBOJ V LJUBLJANI

Na jesen so kegljaške steze invalidov ponovno oživele. Ljub- ljanski športniki — invalidi so 9. oktobra priredili troboj v kegljanju, na katerega so po- vabili kegljače iz Zagorja, Kočev- ja, Nove Gorice in Kopra. Žal se povabljeni iz Kopra in Nove Gorice vabilu niso odzvali in se opravičili; prireditelji tekmo- vanja je moral tik pred pričet- kom spremeniti program in na- črtovani peterboj spremeniti v troboj. Kljub nešportni in gra- je vredni potezi novogoriških in koprskih tekmovalcev je sreča- nje na štiristeznem kegljišču Slovana v Ljubljani potekalo v športnem duhu. Zmagali so Ljubljanci (682 kegljev), sle- dita jima reprezentanci Zagorja (628) in Kočevja (563). V.B.

Borci, obiskujte predstave kinematografov, ki objavljajo svoj program v TV 15!

● KINO RADIO JESENICE

18.—19. 10. 1966 — »Tajni agent Stanislav«, franc. ital. film.
20. 10. 1966 — »Med jastrebi«, nem.-jug. barv. CS.
21. 10. 1966 — »Morilec na dopustu«, jug.-nem. film.
22.—23. 10. 1966 — »Razposajeni delfin«, amer. barv. film.
24. 10. 1966 — »Cartouche«, franc. barv. film.
25.—26. 10. 1966 — »Krog ljubezni«, fr.-it. barv. CS.

● KINO PLAVZ JESENICE

17.—18. 10. 1966 — »Crne ostroge«, amer. barv. CS film.
19. 10. 1966 — »Med jastrebi«, nem.-jug. barv. CS.
20.—21. 10. 1966 — »Čas se je ustavil ob polnoči«, ruski film.
22.—23. 10. 1966 — »Krog ljubezni«, fr.-it. barv. CS.
24.—25. 10. 1966 — »Razposajeni delfin«, amer. barv. film.

● KINO ZIROVNICA

19. 10. 1966 — »Crne ostroge«, amer. barv. CS film.
22. 10. 1966 — »Tajni agent Stanislav«, fr.-it. film.
23. 10. 1966 — »Čas se je ustavil ob polnoči«, ruski film.

● KINO DOVJE—MOJSTRANA

20. 10. 1966 — »Crne ostroge«, amer. barv. CS film.
22. 10. 1966 — »Čas se je ustavil ob polnoči«, ruski film.
23. 10. 1966 — »Tajni agent Stanislav«, fr.-it. barv. CS.

● KINO KOROŠKA BELA

22. 10. 1966 — »Morilec na dopustu«, nem.-jug. film.
23. 10. 1966 — »Crne ostroge«, amer. barv. CS film.
24. 10. 1966 — »Krog ljubezni«, fr.-it. barv. CS.

● KINO KRANJSKA GORA

20. 10. 1966 — »Tajni agent Stanislav«, fr.-it. film.
21.—22. 10. 1966 — »Crne ostroge«, amer. barv. CS film.
23. 10. 1966 — »Morilec na dopustu«, nem.-jug. film.

Ljubitelji zimsko-turistične sezone!

Kaj kmalu bo tudi za vas napočil čas bele opojnosti. Ne razmišljajte preveč — kam. DOM NA JEZERSKEM vas vabi v zimski sezoni, ko se boste smučali in sankali. Na razpolago vam bo tudi žičnica. V hotelu Dom na Jezerskem na razpolago centralna kurjava. Cena penziona od 23 do 45 N-din (3.500 do 4.500 S-din). Lepi izleti v okolico. Asfaltirana cesta in pozimi vseskozi prevozna za vsa vozila.

Naše vrste se redčijo

Umrla je Sokanova mama

Utrnilo se je spet plemenito življenje. Iznenadno, ko se nihče ni nadejal, so vaščani Bohinjske Bele in mnogi nekdanji borci in aktivisti iz bohinjskega in bohinjskega kota zvedeli, da je 5. oktobra preminila priljubljena partizanska mama, šest- inšedesetletna Marija Kuncič-Sokanova mati.

Pohiteli so z Bleda, Gorji, Rib- nega, iz bohinjskih vasi vsi tisti, ki jim je nekdo kot partizanom ali aktivistom nadomestovala mater, da se zadnjakrat poslovijo od nje. In tokrat, ob njeni zadnji poti, smo se lahko še enkrat prepričali, kako je bila priljubljena in cenjena.

Ze davno pred vojno so se v njenem skromnem kmečkem domu sredi vasi radi oglašali napredni ljudje, revolucionarji, povratniki iz ruskega ujetništva, zavezojoč se, da bo ta hiša zanesljivo zatočišče za vsakega, ki mu je nenarodni režim stregel po svobodi. Sokanova mama je vsakega sprejela z odprtimi rokami. Čeprav se kot preprosta kmečka žena ni razumela na po- litiko, je vedela, kaj je prav in kaj ne. Zvesto je stala ob strani svojo- mu možu in tako vzgajala tudi svoji dve hčerki.

Ko je nacistični okupator zago- spodaril v deželi, se je brez naj- manjšega oklevanja opredelila za partizane. Smelo in odkrito je po- vedala vsakemu, kje je prava pot. Ze prvi partizan, ki so jih skrite podi s Poljske ali Jelovce pripel- jale skozi vas, so se zatekali v njen dom. Hčerka Minka je z vso podporo svoje matere brez skrbi lahko opravljala organizacijske na- loge in zahvaljujoč njej je bil pri Sokanovih že jeseni 1942. leta usta- novljen prvi vaški odbor OF. Potlej ni bilo noči, da ne bi skozi ske- denj prišli kurirji, obveščevalci ali celo cele skupine borcev. Mama jim ni nudila le hrane in drugih po- troščin. Veliko več je pomenila njena topla, spodbujajoča beseda, ki je stihernemu borcu vivala novo vero v pravičnost borbe in v konč- no zmago. Neustrašno je organi- zirala zveze skupaj z Minko. Vsak- do, ki je želel priti v stik s partiza- ni, se je obrnil na Sokanove. Od tu so vodile dobro pripravljene zveze na vse strani. Nobene pretneje in teror okupatorja je niti za trenutek niso omajale v njeni pripravečnosti. Brata Miro in sestro Ivano so na- cisti odgnali v Auschwitz. Miha je za vedno ostal tam. Toda to je jo še bolj podžgalo, še bolj je sovra- žila Nemce in še bolj vztrajno je pomagala borec. In ko je prišla svoboda, se je z vsem srcem vse- lila z mladimi. Hodila je na mitinge in na prireditve v vasi. Nikoli je nikjer ni manjkalo. Tudi brala je veliko. Najraje partizanske zgodbe, v katerih je našla vse tisto, kar je počasi šlo v pozabo. Njen najljubši časopis je bil naš »TV 15«, katerega je prebrala od prve do zadnje strani. Vedno je težko čakala poštarja, kdaj ji bo prinesel njen časopis.

Takšna, polna življenjske sile, je bila do zadnjega. In prav zato je bila vest o njeni smrti tako izne- nadna in pretresljiva. Vsem, ki so poznali Sokanovo mamo, bo ostala v trajnem spominu kot vzor postene slovenske žene in partizanske ma- tere.

JR

TRGOVSKO PODJETJE

moda

Kadar nakupujete, ob- iščite prodajalne trgov- skega podjetja MODA v Celju, kjer boste lahko kupili vse vrste blaga, ženskih in moških ob-lačil za poletne in zim- ske dni.

Pismo uredništvu v zvezi s člankom o Beneški četi

Po objavi članka »Ob obletnici ustanovitve beneške čete« (36. št. »TV 15«) in Pojasnila (37. št. »TV 15«) smo dobili več pism. Večina izmed njih brani tovariša Jožka Ošnjaka in obsoja pisanje A. Zanuta, nekaj pa je tudi takih, ki nasprotujejo navedbam v Pojasnilu. Izmed vseh teh pism se nam zdi najbolj objektivno pismo polkovnika JOŽKA CIGUGLJA-ZORKA, medtem ko imajo druga več ali manj osebno noto.

Tovariš Črnogelj pravi:

»V zvezi s člankom »Ob obletnici ustanovitve beneške čete«, ki je izšel v vašem listu št. 36, dne 13. septembra letos, vam pošiljam svoje mišljenje o njem in o dogodkih v Benečiji.

Najprej tole: članek A. Zanuta daje megleno, nejasno in netočno sliko dogodkov iz NOB ter ustvarja pri bralcih napačno mnenje o čustvih ljudstva v Benečiji do partizanskih enot in posameznikov.

V članku piše A. Zanut, da je bila proslava beneške čete »minulo nedeljo«, potemtako 11. septembra. Kje je bila ta proslava, kdo jo je organiziral in kdo sodeloval na njej? Povrh navaja pisec, da je bila četa ustanovljena 11. septembra 1943. To pa ni res. Prva beneška četa je bila namreč ustanovljena 5. julija 1943 na planini Miji iz borcev 2. bataljona Gregorčičeve brigade.

Prvi teden po kapitulaciji Italije je bilo v Benečiji ustanovljenih več čet, ne samo tista pri Sv. Lenartu, kot to trdi A. Zanut. Četa pri Sv. Lenartu je bila ustanovljena 14. septembra. Tedaj so bile že čete tudi v Klodiču, v Naški dolini (Podbenesec), Breginjska četa (v njej so bili tudi borci iz Benečije, predvsem iz zahodne). Nekaj kasneje je nastala partizanska četa tudi v zahodni Benečiji, in sicer v Muzecu. Vse to so dokazi, da čete pri Sv. Lenartu ne moremo šteti za edino beneško četo.

Pisec članka s tem zmanjšuje množičnost NOB v Benečiji. Kasneje so iz čet v Benečiji zrastle bataljoni, nato pa 20. brigada NOV Slovenije. Posamezni borci, ki so kasneje stopili v te beneške enote, so imeli zvezo s partizani ali aktivisti že pred kapitulacijo Italije. Julija 1943 je bil v vasi Matajur že ustanovljen prvi odbor OF. V tem času je imela OF že stike z dr. Trinkom, monsijorom, ki je živel v Trčmunu. Najbolj organiziran del Benečije pa je bil pred temi dogodki na desnem bregu reke Idrije. Tam so bili partizani že septembra 1942. Spomladi 1943 je tamkaj deloval aktivist Alojz Mavrič-Oton. O njegovem delovanju v Benečiji se je ohranilo več poročil, ki so zdaj v arhivu Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

Takoj za vasi ob reki Idriji so se pridružile Osvobodilni fronti vasi pod Matajurjem, tem pa so sledile vasi okoli Breginje, Črne vrha, Pletišča in druge.

Tovariš Tom, na katerega se sklicuje A. Zanut, je našel pri Sv. Lenartu antifašiste, ki so imeli orožje. Odzeli so ga karabinjerjem ob kapitulaciji. V tem času se je najbolj izkazal Jože Durli, ki je tudi največ vedel o ciljnih partizanskih borbe. Tako je Tom uspel hitro ustanoviti četo iz protifašistično usmerjenih fantov iz Sv. Lenarta in okolice.

Fašisti, italofili in meščanski elementi v Benečiji ob kapitulaciji Italije niso imeli svoje organizacije, niti niso imeli organizirane kake vojaške enote. Vse je bilo za partizane. Tisti, ki so drugače mislili, so se potuhili in so bili tihi. Toda taki so brez dvoma bili. Poskušali so dobiti nekatere stike s partizanskim vodstvom v Kobaridu in Brdih. Bilo je več sestankov. Ob njih so se tudi ti ljudje počasi prepričali, da se celo prebivalstvo italijanske narodnosti aktivno vključuje v protifašistično partizansko vojno in da je vsaka drugačna pot kot je ta, ki je že, nemogoča. Zato je popolnoma netočna ocena dogodkov, kakršno podaja A. Zanut: ...ker je sovražnik hotel organizirati bataljon... pod pokroviteljstvom nacifašizma. Pridobil je mnogo mladine... Skrajno neresnična je trditev, da je sovražnik pridobil mnogo mladine. Mladina pri Sv. Lenartu je bila najbolj delavna v OF in se ji je najbolj množično priključila ne samo ob kapitulaciji Italije, ampak je bila taka vse do konca vojne. To območje je dalo veliko partizanov in tudi žrtev. Če bi bila mladina pri Sv. Lenartu taka, kot jo skuša prikazati A. Zanut, se ne bi tako hitro preusmerila in se pridružila partizanom. S tem A. Zanut daje sovražniku priznanje za delovanje, ki ga ni napravil. Zato lahko trdim, da je takšno pisanje A. Zanuta posledica osebnih odnosov med njim in Ošnjakom.

Oba zelo dobro poznam, kakor tudi njun prispevek v NOB. Ošnjak je postal borec čete pri Sv. Lenartu prostovoljno. Ni mi znano, da bi imel organizirane kake fante v okviru nekega bataljona »Guardie civice«. Vem, da je Ošnjak sodeloval v bojih pri Mirsi, na St. Petru in Stolu že septembra in oktobra 1943. Na Stolu je bil tudi ranjen. Potemtakem ni iz boja dezertiral, ampak so ga kot ranjenca poslali na zdravljenje.

Po novembrski nemški ofenzivi leta 1943 je na desnem bregu Soče nastala začasna kriza v razvoju NOB. Sovražniku je uspelo začasno potisniti naše enote na levi breg in upostaviti nadzorstvo nad Benečijo. Toda kasneje se je na tem območju partizansko gibanje obnovilo, seveda na primeren način. Ustanovljen je bil Briško-beneški odred. Štab odreda je dobil kot eno izmed prvih nalog, zbrati bivše partizane iz Benečije in jih ponovno vključiti v enote. Tako je štab odreda sklenil spomladi 1944 v vzhodnem delu Benečije ustanoviti partizansko četo. V zahodnem delu je taka četa že bila. Zbiranje nekdanjih partizanov je potekalo počasi, ker je naletel na precej ovir. Sovražno nasilje in propaganda sta pustila nekatere posledice. Domača reakcija je dvignila glavo in začela organizirano delovati v dveh smereh. Profasistično usmerjeni mogotci so skušali ustanoviti vojaške enote, ki bi se pod nemškim vodstvom borile proti partizanom. Prozahodne meščanske sile pa so propagirale čakanje. Oboji so bili proti partizanom, toda beneško ljudstvo ni šlo niti za enimi niti za drugimi, temveč za partizani. Tako je maja 1944 nastala v Benečiji nova partizanska četa iz samih prostovoljcev. V zbiranju in organiziranju ljudi se je odlikoval Jožko Ošnjak, ki je imel pred tem tesne zveze s štabom Briško-beneškega odreda, predvsem pa s člani štaba Srečkom Bernardom in Marjanom Zdravljcem, po rodu Benečanom, ki je bil takrat sanitetni referent Briško-beneškega odreda.

Jožko Ošnjak je, maja 1944 v vasi Poštak zbral 57 prostovoljcev Benečanov za Beneško četo. Navzočih je bilo mnogo prebivalcev, ki so proslavili ta dogodek. Zborovanje sem vodil osebno jaz. Jožko Ošnjak je takrat zaradi zaslug in uspešnega dela postal namestnik četnega komandirja. Ko je bil kasneje ustanovljen Beneški bataljon, je postal namestnik komandanta, kasneje pa njegov komandant do konca vojne.

Zdaj pa se vprašam, kakšen namen je hotel doseči A. Zanut s svojim člankom o ustanovitvi Beneške čete? V njem najmanj piše o zgodovini partizanstva v Benečiji, še manj o poteku nekatere proslave, pač pa je skoraj pol besedila posvečeno enemu samemu človeku — Ošnjaku. V njem ga prikazuje kot slabega, čeprav je bil celo komandant bataljona in je še med vojno postal član KPS in oficir. Od 1946 dalje pa je bil oficir milice. Zaradi svojih sposobnosti in dela pa je po vojni dobil celo čin podpolkovnika milice.

Upam si trditi, da taki članki niso koristni, ker rušijo enotnost bivših borcev in ustvarjajo neljube politične posledice, poleg tega pa potrjujejo zgodovino. Zato mi cilj takega pisanja ni jasen. Ne bi rad nikogar branil niti napadal, rad bi povedal samo to, da toliko let po vojni take razprave, četudi bi bilo v njih kaj resničnega, niso primerne. Kdor ni seznanjen z dejanskim stanjem, bi namreč lahko pomislil, da so partizanske enote vodili politično nezanesljivi ljudje z nezdravimi pogledi na to ali ono.

Na vprašanja, kako je moglo uredništvo »TV 15« objaviti tak članek, odgovarjamo:

Članek A. Zanuta pod naslovom »23. obletnica ustanovitve beneške čete« je bil priključen spremnemu dopisu z uradnim žigom občinskega odbora ZZB NOV Izola in s podpisom tajnika Silva Vatovca. V spremnem dopisu je rečeno dobesedno: »V prilogi vam dostavljamo članek o ustanovitvi

1. beneške čete, za katerega prosimo, da ga objavite v TV 15 za dan 11. IX. 1966 ob priliki 23. obletnice.«

Naknadno smo ugotovili, da je tajnik Vatovec napisal in odposlal omenjeni spremni dopis brez vednosti članov oz. sekretariata občinskega odbora ZZB NOV Izola. Prav tako ni nihče izmed članov odbora vedel, da je bil članek pretpikan v njegovih prostorih.

S tem končujemo polemiko o tej zadevi in svetujemo vsem, ki bi radi razčiščevali zgodovinska dejstva, da ube-rejo drugačno pot, kjer ne sme biti mesta za osebna obračunavanja!

UREDNIŠTVO »TV 15«

Zahtevajte v trgovinah to odlično kavo. In če vam bo všeč, povejte še drugim.

Porto caffè

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital TOVARNE SVILANIT KAMNIK

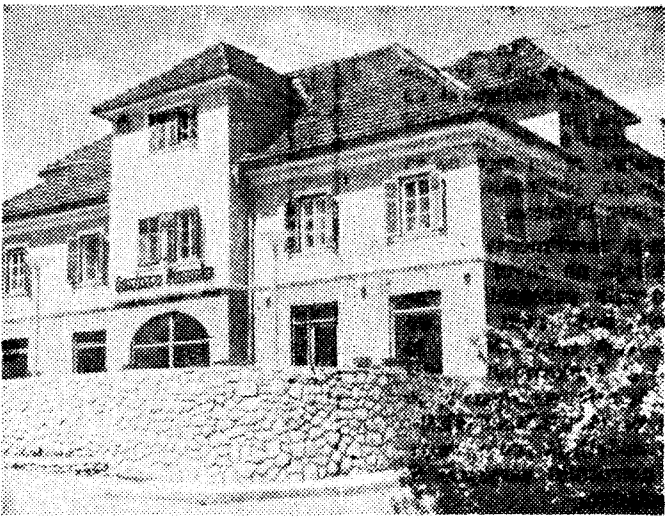
Krajevnim organizacijam ZVVI, ZB, ZROP priporočamo obisk Savinjske doline. Ob tej priliki so vam na razpolago obrati gostinskega podjetja

»PLANINKA«

Ljubno ob Savinji

- gostišče »PLANINKA« Ljubno ob Savinji (restavracija, tujske sobe)
- gostišče »KMET« v Lučah (topla in mrzla jedila)
- gostišče »ROGOVILEC« v Robanovem kotu s tujskimi sobami in serviranjem jedil
- gostišče »ZADRUŽNIK« v Solčavi, kjer lahko prespite — domača kuhinja
- gostišče »RADMIRJE« v Radmirjah, kamor vas vabimo na hrano
- in VINOTOČ v Ljubnem ob Savinji.

Cena penziona je 2500 S-din — 240 USA dolarja. Solidna postrežba — lepi izleti — svežina zraka — klimatsko zdravljenje — kopališče ob Savinji.

ŠE NEKAJ O NOVI ČLANARINI

V številki 29 smo dne 26. julija priobčili osnutek odloka zveznega odbora ZZB NOV o novi članarini in njeni razdelitvi. Takrat smo pozvali vse člane, združenja in občinske odbore ZZB NOV, naj pošljejo svoje pripombe in predloge republiškem odboru Zveze ali pa našemu uredništvu.

Spričo tega, da je v predlogu predvidena mesečna članarina 1 novi dinar na mesec, oziroma 1200 starih dinarjev letno, bi bilo pričakovati, da bodo članstvo ali pa odbori organizacij razpravljali kaj več o tej zadevi in smatrali za potrebno povedati svoje mnenje v dopisih za naše glasilo, ali v predlogih republiškem odboru ZZB o vsem tem. Ugotoviti pa moramo, da je doslej prišlo tega le malo ali skoraj nič. Edini dopis, ki smo ga v zvezi s tem prejeli, je poslal Ivan Kurinčič. V tem dopisu, objavljenem v 34. številki, predlaga odpravo enotne članarine in uvedbo članarine po lestvici dejanskih mesečnih prejemkov. — Resnici na ljubo moramo priznati, da smo prejeli še en dopis. Toda v tem se je eden od naših naročnikov samo razburjal, da je takšna članarina previsoka in da bo,

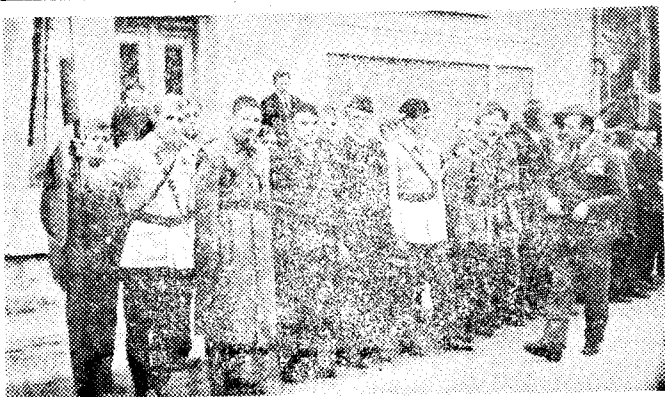
zato ni pričakovati, da bi bili voljni plačevati novo, ki naj bi bila za petsto odstotkov višja od sedanje.

V glasilu ZZB NOV Jugoslavije »4. jul« je priobčen predlog organizacije borcev iz Mrkonjič grada, ki je povsem enak onemu iz Raven, medtem ko so v Gospiču predlagali letno članarino petih novih dinarjev (500 starih din).

Vsa utemeljevanja predlogov opozarjajo na možnost izstopanja članov iz organizacij ZZB, če bi članarino zvišali na 12 novih dinarjev letno.

Spričo ugotovitve, da dejansko ni prišlo veliko pripomb in predlogov na osnutek odloka zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije o novi članarini, moramo po drugi strani naglasiti, da je ta osnutek na nekatera združenja vplival tako, da sploh niso pobrali letošnje članarine. Morda so tu in tam celo domnevali, da bo članarina zvišana že letos in da bi jo potem skupaj pobrali, namesto da bi to delali dvakrat. Ker pa je letošnja članarina nespremenjena in znaša le 240 starih dinarjev, je republiški odbor poslal v začetku oktobra posebno okrožnico vsem občinskim od-

V. M.

Nedavno so se v Pesjem pri Velenju srečale partizanske patrulje iz te občine. Iz vseh strani so prihiteli, da bi spotoma obujali spomine na partizanske čase, da bi spodbujali mlade, naj jih posnemajo v pripravljenosti na žrtve za skupnost, če bo še kdaj treba, pa tudi, da bi se spominjali na svojo težko, toda slavno mladost. Na sliki: udeleženci patrulj.

V Zalem logu pri Železnikih vam je, kadar se mudite v teh krajih, na razpolago priznano

GOSTIŠČE

»PRI SLAVCU« — Žbontar Stana

Ob solidni postrežbi vam nudimo pristno pijačo in specialitete — predvsem domače klobase.

VAŠI PRIHRANKI BODO PRI NAS ZA VAS VARNO IN KORISTNO NALOŽENI! OBRETNOSTNA MERA ZA NAVADNE VLOGE 5 %, ZA VEZANE PREKO 12 MESECEV OD 7 DO 7,5 %.

Vlagajte in varčujte pri KREDITNI BANKI CELJE, osrednji enoti in njenih ekspoziturah

- ZALEC
- MOZIRJE
- LAŠKO
- SENTJUR
- SMARJE PRI JELŠAH
- ROGAŠKA SLATINA
- SLOVENSKE KONJICE
- SEVNICA in BREŽICE

- CELJSKA MESTNA HRANILNICA
- SLOVENSKA BISTRICA
- VELENJE z ekspozituro v SOSTANJU,
- SLOVENJ GRADEC z ekspozituro v Radljah ob Dravi, Dravogradu, Ravnah na Koroškem, Prevaljah in Mežici.

Kreditna banka Celje

KOMBINAT LESNO PREDELOVALNE INDUSTRIJE LOGATEC

PROIZVAJAMO IN NUDIMO:

- KVALITETNA VEZANA OKNA IN BALKONSKA VRATA
- ROLETE, IZDELANE IZ LESENIH PROFILOV, PREOBLEČENIH S PLASTIKO
- STRUŽENE FOTELJE IZ MASIVNE BUKOVINE

Vse individualne graditelje opozarjamo na našo stalno zalogo tipskih oken in balkonskih vrat. Zahtevajte ponudbe!

Podjetje grafične industrije **TIPOPLASTIKA** iz Gornjega Milanovca

je specializirano podjetje, ki se ukvarja s proizvodnjo embalaže za takoj imenovano drobno pakiranje v celofanu, alufoliji, papirju, polietilenu in različnih kombiniranih materialih iz raznih folij in filmov.

Med proizvajalci embalaže se »TIPOPLASTIKA« prebija na čelo, ker je opremljena z najmodernejšo opremo in ker ima strokovno sposobno delovno silo. Tako zdaj, po sedmih letih obratovanja predstavlja v naši državi na področju »drobnega pakiranja« vodilno podjetje.

Nadaljnji razvoj podjetja »TIPOPLASTIKA«, oziroma načela tega razvoja so usmerjena v izboljševanje in dopolnjevanje že obstoječe opreme, da bi tako zadovoljili naraščajoče potrebe po take vrste embalaži. Pri tem bo podjetje skušalo vpeljati tudi nove, moderne oblike pakiranja in uporabo novih, boljših materialov, ki naj bi jih začeli uporabljati tudi pri nas. Ravno ti novi asortimenti s področja pakiranja bodo nazadnje poleg že obstoječih odredili dokončni pomen in značaj »TIPOPLASTIKE«.

Podjetje se je namreč že lotilo realizacije investicij, ki naj bi dale nov asorti-

ment s področja pakiranja. Opremo je dobavilo švedsko podjetje »AB Tetra-Pak«, in bodo z njo delali embalažo za pakiranje mleka po sistemu »tetra-pak« iz posebnega papirja. Razen tega načina, ki ga bodo predstavili tržišču maja prihodnjega leta, bo prišlo iz tovarne še 40 različnih kombiniranih materialov, razen tega pa še »expresso embalaža« za pakiranje zmrznjenega sadja, zelenjave in mesa.

Cene že obstoječega asortimenta različnih pakiranj se gibljejo na ravni cen za podobno blago v drugih evropskih državah. Tudi novi izdelki bodo imeli cene na podobni ravni. Kakovost embalaže, ki je razen tega moderno in funkcionalno oblikovana, obenem pa je zelo gospodarna, je najboljša zagotovilo za »TIPOPLASTIKO« in kupce, da se bo nadaljnje sodelovanje med podjetjem in potrošniki razvijalo v obojestransko zadovoljstvo.

Tekstilna industrija **»Tekstilindus«** Kranj

s svojimi proizvodnimi obrati:

PREDILNICA, TKALNICA, BARVARNA, TISKARNA, APRETURA, ŠIVALNICA

izdeluje kompletni asortiment:

- raznih pestrih tkanin in tiskanih tkanin iz bombaža in staničnih vlaken

IZVAŽA:

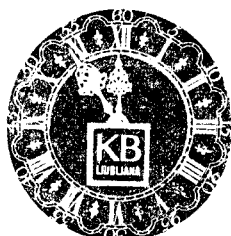
- svoje izdelke priznanih kvalitete v razne države Evrope, Azije, Afrike in Amerike

UVAŽA:

- surovine, barve, kemikalije in utenzilije

Nastopa kot samostojni uvoznik oziroma izvoznik v vse države.

**Postrežba točna in solidna!
Prepričajte se o naši kvaliteti!**

NAGRADNO ŽREBANJE

za vlagatelje hranilnih vlog, ki imajo ali bodo imeli v času od 1. septembra do 31. decembra 1966 vloženih najmanj 2000 N-din na odpovedni rok nad eno leto

Pripravljenih je nad 40 nagrad in sicer: traktor FERGUSON IMT 533, avto Zastava 1300, avto Zastava 750, 3 pralni stroji znamke CASTOR, 5 fotoaparati Zorki 4, 10 jedilnih priborov »BERNDORF« komplet za 12 oseb, 10 koles znamke ROG, po želji varčevalca — ženski ali moški, 10 diaporojektorjev znamke TOS 50

VLAGAJTE SVOJE PRIHRANKE PRI POSLOVNIH ENOTAH KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA, KJER DOBITE POLEK VIŠJH OBRESTI TUDI MOŽNOST IZZREBANJA LEPIH NAGRAD.

BORCI NOV • INVALIDI NOV
• REZERVNI OFICIRJI IN POD-
OFICIRJI JLA • KAKOR NASI
SVOJCI, PRIJATELJI IN ZNANCI

VARČUJMO

IN SENA SPLOŠNO VKLJUČUJMO V AKCIJE KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA IN POSLOVNIH ENOT

Vse informacije dobite pri poslovnih enotah Kreditne banke in hranilnice Ljubljana:

V LJUBLJANI: Osrednja poslovna enota, Subičeva 2 • Mestna hranilnica Ljubljanska • Bežigrad • Moste, • Stara Ljubljana • Šiška • Vič.

IZVEN LJUBLJANE: Črnomelj, Domžale, Grosuplje, Hrastnik, Kamnik, Kočevje, Litija, Logatec, Medvode, Rakek, Ribnica, Trbovlje, Vrhnika, Zagorje.

NAGRADNO ŽREBANJE

Za stanovanjske varčevalce, ki že varčujejo, ali se bodo vključili v varčevanje do 31. decembra 1966 za nakup, gradnjo, dograditev ali obnovo stanovanj, komunalnih naprav, garaž in počitniških hišic.

Tudi kmetovalci se lahko pod istimi pogoji vključijo v varčevanje za obnovo domačij in komunalnih naprav.

Vsak stanovanjski varčevalec je lahko izžreban za eno izmed naslednjih nagrad:

1. gradbeni material v skupni vrednosti N-din 5000
2. stanovanjsko opremo po izbiri v vrednosti N-din 2.500
3. instalacijsko opremo po izbiri v vrednosti N-din 1.500
4. 80-litrski bojler
5. električni štedilnik

Poleg razpisanih nagrad lahko pridobite še kredit v višini od 50 % do 300 % na privarčevano vsoto!

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA • KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

SOŠOLCI

»Že, že,« je brž odgovoril komandant, »toda tebe sem sklenil prositi za posebno uslugo. Nihče drug je ni sposoben opraviti tako kot ravno ti.

Glej, študent si bil, izobražen človek si, tako bi rekel, komisar, jezik ti teče kot po olju... Dobro poznam tole vas in vem, da so v njej vse bajte zanikrne in polne otrok. Vojska lahko spi po skednjih, za štab pa moramo imeti primerne prostore. V skednju ne moremo pisati, ponoči bomo potrebovali luč. Nič kaj si ne želimo, da bi se mi motili otroci pod nogami, ko bom v hiši, in da bi nam kakšna ženska ukradla kak papir...«

»No in kaj?«

»Edino ena hiša je v vasi, kjer imajo zadosti prostora. To je župnišče. Kot študent se boš najlaže znebil z gospodi. Saj veš, da se v župnišče ne smemo nasilno vseliti. Lepo politično skušaj gospode prepričati, da nam dovolijo nastaniti se v njihovem poslopju. Morda se jim bo to imenitno zdelo...«

Savo je na tistem zaklel in najraje bi komandantov predlog zavrnil, saj je tako pravico imel. Kolikokrat so jim že povedali, da so člani štaba pri odločanju popolnoma enakopravni, da komandant poveljuje le v boju, pa še tam se mora s štabom posvetovati, če je le čas za kaj takega. Duhovnikov že od nekdaj ni maral, zrasel je v svobodomiselnih družini, ki so jo zaradi tega tudi preganjali. Zoprni mu je bil že duh podeželskih župnišč, zoprni ljudje, ki so se smukali tam okoli. Posebno še v tej vasi, kjer je v župnišču najbrž krivec za smrt tolikih ljudi, ki bodo padli ali ki jih bodo vaščani pobili, preden bodo sami padli. Takoga človeka že ne bi rad gledal in živel ob njem, kaj šele, da bi ga česa prosil! Raje spim pod hrusko, čeprav je še mrz, je za hip pomislil...

»Tam nam bodo tudi bolj pred očmi, pa varni bomo tudi bolj,« je nadaljeval komandant.

Spet je Savo pomislil na komandantove besede. Predstavljal si je borno kmečko hišo, polno otrok, nesnago, ropotijo v sobi. Kdo bi mogel nadzirati drobiž in kaj mu moreš, če ga zalotiš, ko ti je ukradel bombo, pištolo, naboj, torbico z dokumenti?

»Pojdem,« je rekel. »Samo prej preiščimo vas.«

Komandant je najbrž čakal samo na njegovo privolitve. Komaj jo je izrekel, je že vzkliknil:

»Četni komandirji in komisarji naprej!«

Na kratko sta jim razložila nalogo, nato so se razšli. Bataljon se je razdelil v dve koloni, obšel vas, se obrnil proti hišam. Psi so zalajali, slišalo se je nekaj preplašenih otroških krikov.

Prečesali so vso vas, pa niso nikjer videli žive duše. Le izza oken so zijali vanje preplašeni otroški obrazi. Komandirji so odredili straže, zasede in patrulje, nekateri borci so po hišah prsilili za lopate in krampe, se prepirali zanje, ko je Savo odšel v župnišče.

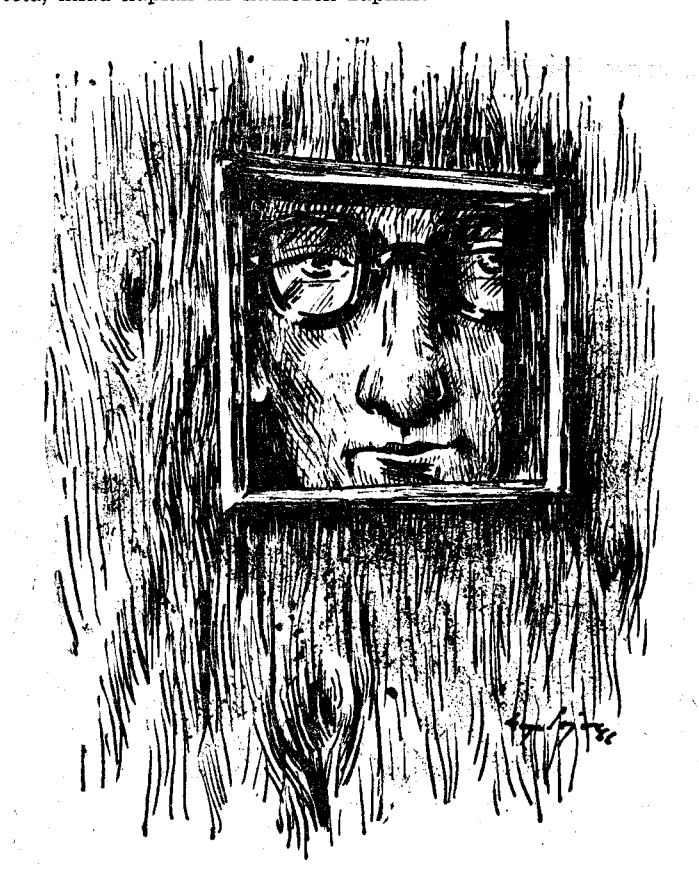
Kakšna razlika med vaškimi hišami ter cerkvijo in župniščem, je ugibal, ko je stal pred vrati. Poslopje je bilo prej podobno velikoličnemu središču razmeroma majhne in revne fare. Čez cesto pa so se črnili zidovi požgane šole. Ošilil jih je s pogledom in takoj spoznal, da je bila šola majhna, komaj dosti večja kot kmečke hiše. Vsekakor z eno samo učilnico in s kamnirico za učitelja na podstrešju. Kako to, je spet pomislil, niti ena hiša v vasi ni zgorela, samo šola? Le kdo jo je zažgal, naši ali Nemci? Toda zakaj bi jo naši? Podrobneje je pogledal in zagledal na zidovih zbledele ter izprane napise. Gesla, naša gesla. Najbrž je bil v njej po italijanski kapitulaciji, do nemške ofenzive, kakšen naš urad in so šolo zato požgali, je takoj uganil. Sicer pa, če so ubili najprej učitelja, nato pa požgali še šolo... To so tisti ljudje, ki pravijo, da je najbolje, če so verniki nepismeni, ker jih učenost pokvari. Na misel mu je prišlo belogardistično geslo, ki ga je nekje prebral:

»Manj dijakov, manj divjakov!«

V isti sapi se je spomnil še Gubelsovega izreka, da se zgrabi za pištolo, če sliši besedo »kultura«.

Vrata župnišča so bila iz zgajene hrastovine, ob podboju je visela vrstica za zvonce. Potegnil je zanj. Slišal je cingljanje, ki se je porazgubljalo po prostoru. Najbrž je zadaj obokana veža, je pomislil. Tu bi lahko nastanil ves bataljon...

Potem je zasišal oddaljene, drsajoče korake. Kdo mi bo prišel odpirat, je pomislil. Ali brhka kuharica, stara župnikova teta, mlad kaplan ali nadložen župnik?

Na vratih se je odprla linica. Skoznjo je Savo zagledal očij in kos bledega obraza. Čutil je, kako ga neznanec pozorno opazuje in najbrž ugiba, po kaj je prišel. Čez nekaj časa je slišal:

»Zelite, prosim?«

Glas se mu je zazdel znan. Takoj je uganil, da z njim govori mlad mož. Najbrž kaplan, je pomislil. Kakšno hinavsko bitje mora biti ta človek, da je ostal v tej vasi, potem ko so vsi možje odšli k belim? Toda ali ni slišal, da je ob italijanski kapitulaciji z belimi pobegnil proti Turjaku tudi kaplan in da je ostal le župnik, ki se ni menil za politiko? Torej je ta človek najbrž novi kaplan, če so ga poslali namesto pobegelega, ki je zdaj nekje na varnem za ljubljansko žico?

»Z župnikom bi rad govoril. Nič hudega ni, samo nekaj bi ga prosil.«

Neznanec za vrati je nekaj okleval. Savo je pričakoval, da bo zaprl lino in odšel klicat župnika. Vsekakor ga bo pustil precej dolgo čakati pred vrati in mu tako pokazal svoj prezir. Že vidim, je obenem pomislil, da ne bo nič. Farja se bosta izgovarjala na vse mogoče razloge, samo da ne bi sprejela pod streho našega štaba...

(NADALJEVANJE)

Tega dne so Nemci napadli Anžurjevo hišo, zajeli dva partizana, Anžurjevo kmetijo so zažgali, očeta Anžurja, po domače Omahnika, pa so odvezli v zapor in nato v taborišče.

Kmeti, dobrega gospodarja in zavednega Zaslavca Franceta Anžurja, po domače Omahnika iz male hribovske vasi Sirmanskega hriba, poznani že dolgo vrsto let. Se izpred vojne.

Po osvoboditvi vsa se prvič spet srečala v nekdanjem lijskem Sokolskem domu. Tu je bil miting lijske Zveze borcev in oče Francet Anžur-Omahnik je dobil tisti dan odlikovanje ZB.

Prva leta po osvoboditvi je bilo življenje v lijski organizaciji Zveze borcev, ki jo je takrat vodil partizan Francet Gorenc, lijski domačin, pestro in razgiban. Miting, tovarška srečanja — so bili pogosti, vpejali smo občinski praznik NOB med prvimi v Sloveniji in enega prvih partizanskih spomenikov smo postavili prav pri nas v lijskem.

Na tistem mitingu po osvoboditvi vsa bila z Omahnikom pri mizi sosed in v odmoru mi je

sil. Včasih je ponesel Anžur točen popis bolezni kakšnega partizanskega bolnika, ki je ležal v kmetu. Hiši v skriti hribovski vasi. Dr. Ukmar je proučil bolezen in je poslal v hribe primerno zdravilo.

»Kje si dobival hrano in druge potrebščine v Liti?« sem povprašal vrlega Omahnika.

»Največ stvari sem dobival pri trgovki Ani Dermoti na današnji Grbinski cesti. Od tam sem večkrat peljal razno robo kar na voz, s katerim sem pripeljal dva v Liti. Živela in druge potrebščine, ki mi jih je izročila Dermota, sem skrnil pod odejo na voz.

Kadar sem nesel iz Liti v hribe kaka pisana sporočila, sem šel v dolino s kolesom. Papirje sem poskril pod sedež kolesa ali v votlo cev kolesarskega krmila. Včasih so me nemške straže med potjo ustavile in so me vsega preiskale. Tudi v čevlje so mi pogledali. Ni so pa se spomnili, da bi mi preiskali votlo krmilo. Bil sem sila zadovoljen, da niso našli v čevljih nikoli nič.

Dostikrat so me založila z raznimi potrebščinami za partizane dekleta iz Zavrznika, tako Ema

hleva so privlekli tri goveda in dva konja. Izpod šupe so privlekli voz in so nanj naložili Anžurjevo opremo in drugo premoženje, pred voz pa so vpregli oba konja. Tudi živež so naložili na voz. Iz svinjaka so potegnili štiri prašice, kokoši pa so kar postreljali in jih nametali na voz. Stopili so še v klet in so odprli pri sodih pipe in spustili sadjevec kar po tleh. Nato so zažgali Omahnikovo hišo, hlev, kozolec in vsa druga gospodarska poslopja.

Gospodarja Anžurja so vklenili, da je v groznih mukah gledal razdejane in uničene svojega doma.

Teto in sedem otrok so pustili ob goreči hiši, nakar so voz s plenom odpeljali v Liti, gospodarja Franceta pa prav tako. Ko je prišla nekaj kasneje žena Justina z najstarejšim sinom Pavlom domov, se ji je igralo srce ob pogledu na dom in na plamenih. Moža pa so medtem gnali v jeco.

Žena Justina je z otroki tavalja nekaj dni okrog sosedov, kjer je dobila prvo zavetje. Pozneje so z deskami obili ostanke šupe in so se naselili v njej. Dom so obnovili šele po svobodi, ko se je mož vrnil iz nemškega taborišča. Iz Liti so Franceta Anžurja gnali najprej Begunje, kjer je bil mesec dni. Potem so ga prepeljali

Črni dan za Anžurjeve na Širmanskem hribu

France Anžur pripovedoval o svojih doživljajih med vojno. Tudi pozneje ni bil nizek še večkrat spomina na čas NOB.

Doživljaji vrlega Širmanskega Omahnika so vredni, da jih spozna tudi drugi. Pa jih naj zapišemo!

Širmanski hrib je majhna vas nad Liti. Leži sredi gozdov. Hiše so raztresene. Od prvga do zadnjega kmeta v vasi je skoraj uro hoda. Najnižja domačija je v Mrzli dolini, do nje prideš ob reki Savi, po desnem bregu, mimo Bedenovega milina. Anžurjeva domačija je na koncu vasi in več kakor sto metrov višje od prve hiše v dolini. Omahnikova hiša je zadnja domačija na poti iz Liti v sosednjo vas Stango in proti Jančam.

Ker je vas v samotni, je bila kakor nalašč pripravna za partizansko zavetje. Ob vsakem času so imeli partizanski borci v tej vasi oporo in podporo. Anžur, oče družine z osmerjo otroki, je pristopil v Osvobodilno fronto in je postal član Narodnoosvobodilnega odbora. Bil je tudi pri gospodarskih komisijah.

»Zbirali smo živež, obleko in druge potrebščine za naše borce,« mi je pripovedoval.

France Anžur hrani še danes eno izmed potrdil, ki jih je dobil tiste čase. Izvekel je denarnico in mi je dal v branje svojo medvojno legitimacijo.

Okrajni NOO Kresnice, okrožje Liti
Položaj 30. junija 1944.

Poverilnica
Anžur Franc je član NOO
Predst. Okrajni odbor Kresnice
Gospodarske komisije Kresnice.
Podpis: Janez

»Kdo je bil ta partizan Janez?« sem pobaral očanca Omahnika.

Tega še danes ne ve. Takrat je imel vsakdo le svoje skrivno ime. Partizan Janez je padel v borbi v okolici Vač proti koncu druge svetovne vojne. Kmet Franc Anžur-Omahnik je bil med vojno kurir, obveščevalec in član gospodarske komisije. Posebna komisija mu je priznala dobo pri delu za osvobodilno borbo od 1. februarja 1943 do 15. maja 1945. Anžur je delal po navodilih nekaterih domačinov, tako Cirila in Toneta Godca, po domače Manožnikovih iz vasi Male dolge noge med Jevnico in Jančami, ki so bili partizanski oficirji.

Anžur je izpolnjeval tudi navodila komandirja specialne čete, ki je delovala na ozemlju okrog Janč, Širmanskega hriba in Stange. Vodil jo je komandir partizan Rus — s prvi mimenom France Kocjančič, danes upokojeni gospodar v Gabrovki nad Liti.

Anžur mi je obujal spomine na delo pri Gospodarski komisiji NOO. »Sedež gospodarske komisije je bil pri Dolgoonem Pintarju, tako smo rekli domačinu iz vasi Dolga noga pod Jančami. Tam smo imeli skladišče hrane za partizanske borce. Pri kmetu Zumbergarju je bila partizanska bolnišnica v vasi Golice. Z zdravili in obvezami nas je oskrboval lijski zdravnik dr. Polde Ukmar, ki živi zdaj v Clevelandu v Ameriki.«

Anžur ga je med vojno večkrat obiskal in doktor Ukmar je izročil vse, za kar so ga partizanski bolničarji pod Jančami pro-

Mestnikova in dve Glavačevi, Marinka in njena sestra in druge. Oskrbovalna mreža je bila dobro in lepo izpeljana in je bila v tajnosti.

V jeseni leta 1944 je bilo v naših hribeh zelo napeto. Nemci so prihajali na hajke.

17. oktobra 1944 je bil lep jesenski dan. Tega dne sem odšel že zgodaj z doma. Moral sem v dolino, kjer sem dobil od trgovke Dermote 300 pol papirja, potrebovali so jih za pisarno in razširjanje pismenih obvestil na Jančah. Dermota mi je dostavila papirje v Zavrznik k Franki Pungercarjevi. Tega dne je odšla z doma tudi moja žena Justina. Odnela je v neko sosednjo javko partizansko sporočilo. Spremljal jo je najstarejši sin Pavle. Brž ko sem prišel domov, pa so pridli Nemci s sosednjega hriba, imenovanega Kom-

sijski.

»Zbirali smo živež, obleko in druge potrebščine za naše borce,« mi je pripovedoval.

France Anžur hrani še danes eno izmed potrdil, ki jih je dobil tiste čase. Izvekel je denarnico in mi je dal v branje svojo medvojno legitimacijo.

Okrajni NOO Kresnice, okrožje Liti
Položaj 30. junija 1944.

Poverilnica
Anžur Franc je član NOO
Predst. Okrajni odbor Kresnice
Gospodarske komisije Kresnice.
Podpis: Janez

»Kdo je bil ta partizan Janez?« sem pobaral očanca Omahnika.

Tega še danes ne ve. Takrat je imel vsakdo le svoje skrivno ime. Partizan Janez je padel v borbi v okolici Vač proti koncu druge svetovne vojne. Kmet Franc Anžur-Omahnik je bil med vojno kurir, obveščevalec in član gospodarske komisije. Posebna komisija mu je priznala dobo pri delu za osvobodilno borbo od 1. februarja 1943 do 15. maja 1945. Anžur je delal po navodilih nekaterih domačinov, tako Cirila in Toneta Godca, po domače Manožnikovih iz vasi Male dolge noge med Jevnico in Jančami, ki so bili partizanski oficirji.

Anžur mi je obujal spomine na delo pri Gospodarski komisiji NOO. »Sedež gospodarske komisije je bil pri Dolgoonem Pintarju, tako smo rekli domačinu iz vasi Dolga noga pod Jančami. Tam smo imeli skladišče hrane za partizanske borce. Pri kmetu Zumbergarju je bila partizanska bolnišnica v vasi Golice. Z zdravili in obvezami nas je oskrboval lijski zdravnik dr. Polde Ukmar, ki živi zdaj v Clevelandu v Ameriki.«

Anžur ga je med vojno večkrat obiskal in doktor Ukmar je izročil vse, za kar so ga partizanski bolničarji pod Jančami pro-

imek. Tako manjka do števila 400, za kolikor smatramo, da je bilo približno Slovencev v Španiji, še vedno 14 imen.

Leta 1956, ko smo imeli zadnji sestanek v Beogradu, je manjkalo še 114 imen. Kako pa je potekalo in kakšne uspehe je doseglo zbiranje podatkov v zveznem merilu, bomo pa zvedeli na srečanju v Zagrebu.

Na svečani del tega srečanja so organizatorji povabili tudi španske prostovoljce iz več drugih držav ter predstavnike republikanske Španije iz emigracije. Ob tej priložnosti bodo odprli tudi razstavo fotografij o

v avstrijsko taborišče Plain pri Salzburgu, tam je bil šest mesecev. Konec vojne mu je prinesel osvoboditev. Bolan in izmožgan se je vrnil domov, malo z vlakom, del poti pa tudi peš. Po vojni je začel z obnovo porušene domačije. Deset let pa je bil član lijskega občinskega odbora. Za svojo pomoč OF med vojno je dobil več priznanj in odlikovanj. V obnovljenem domu sta se mu po letu 1945 rodila še dva otroka. Zdalj svoje dva hčerkama, Slavko in Vseha, deset otrok je živih. Doma so le trije najmlajši, vsi drugi so odšli z grunta v dolino in v razne službe in poklice, največ v Liti.

Gospodar France Omahnik pa je ostal zvest svojim njivam in gozdom, sadovnjakom in domačiji.

Širmanski hrib, kjer stoji Omahnikova domačija na najvišjem vrhu, je imela pred vojno le slabo kolovozno pot. Zivina se je dosti namočila, gospodar pa tudi, kadar je opravljal vožnje. Mož ima po obseznosti precej sveta: 30 hektarjev, od tega je 5 hektarjev gozda, dva hektarja travnikov in tri hektarje njiv. V hosti ima največ kostanjevega lesa. Lani je prodal deset tisoč kilogramov kostanjevine, kostanjevino kupujejo tovarne za tanin in sprašujejo zanj tovarne iz Sevnice ob Savi in iz Majšperke na Stajerskem in tudi od drugih. Cena taninskega lesu je za tona po 7800 S. din.

Po vojni so napeljali v vas elektriko, kar je olepšalo življenje po samotnih kmetijah. Nekaj hiš je v tej vasi še zmeraj brez elektrike. Te hiše so druga od druge precej oddaljene in bi bila napeljava elektrovrata predraga. Anžur pa je podjeten mož, zato si je med prvimi v vasi s pomočjo sinov zgradil lasten vodovod. Rezervoar je postavil v hrib Vovbnik nad domačo hišo, od tam do kuhinje je potegnil skoraj pol kilometra cevi.

Anžur nad posega v leta svoje mladosti. Takrat so imeli v bližnji vasi Stangi le zasilno šolo. Mož je rojen leta 1905. V štangarski zasilni šoli, ki je bila organizirani hišici, je poučeval le takratni župnik, včasih ga je nadomeščal organist. Župnik je bil strog mož in ni pustil v vasi ne petja ne plesa. Vse to je bilo pohujljivo za Francozsko mladino. Danes imajo na Stangi redno šolo, obiskuje jo 80 šolarjev, za pouk pa skrbe kar tri učitelje in učiteljice.

»Naša hribovska vas napreduje,« se rad pohvali Omahnik. Lansko leto smo začeli graditi od Bedena skozi Mrzlo dolino gozdno cesto. Zemljo je ril buldožer in dal temelje za novo cesto. Prav te dneve je pripeljal pred našo hišo že prvi železnik, ki ga je vozil gozdarski tehnik Marjan Hauptman, mož štangarske učiteljice. To je bil za nas praznik: novi časi prihajajo zdaj že tudi v nekdanje odročne vasi in zaselke. Vsek dan smo bolj povezani s svetom in pozabljamo na bridke dneve med vojno.

V očeh sem mu opazil iskro zadovoljstva in sreče...

JOŽE ZUPANCIC

Volk sit in koza cela? V nekem newyorškem časniku je bil objavljen takle oglas: »Iščem stanovanje, ki naj bi bilo dovolj prostorno, da si ne bi moja žena nikdar zaželela vrniti se k svojim staršem, hkrati pa dovolj majhno, da se njeni starši ne bi mogli priseliti k svoji hčeri.«

Cenene cvetlice... V izložbi največje cvetličarne italijanskega mesta Verone je moč videti takle oglas: »Naše cvetlice so tako poceni, da jih kupijo lahko celo možje za svoje žene.«

Budilnik ni uspešno sredstvo za prebujanje zaspancev — ugotavlja številni zakrknjeni zaspanci, ki prihajajo vsako tretje jutro nepozno na delo. Zato poskušajo številni izumitelji iznajti kakšno uspešnejše budilo. V Vzhodni Nemčiji že prodajajo prav zares »krepak« izum: lep katapult, zvezan z budilnikom, ki ob določenem času kratko in malo vrže zaspaneta — iz postelje na pod. Če se zaspanec niti tedaj ne prebudi, ni zanj nikakršne pomoči.

Laž in resnica. Znani nemški novinar Augustin je napisal: »V času tako mogočnih obveščevalnih telekomunikacijskih sredstev in propagande je kaj lahko preslepti človeka. Zadoštuje kakšno laž vztrajno ponavljati, pa začne zveneti verodostojneje kot kakršnakoli resnica, ki jo slišiš prvič.«

»Niti bolha ne skače iz veselja,« pravi v »Nepočesanih mislih« poljski satirik S. J. Lec.

»Profitorski« patriotizem. Predsednik ZDA Johnson je takole opisal ameriške desničarje: »Nekateri ljudje kujejo iz patriotizma politični dobiček. Patriotizem uporabljajo tako, da z njegovo razpeto zastavo pokrivajo svet zablod in krivice.«

Bivši britanski premier Macmillan se je v svojih Spominih takole maščeval časniku »Times«: »Times« objavlja vsakih 25 let knjigo o sebi, v kateri navaja, kako napačno je ocenjeval probleme v preteklem stoletju.«

V slogu ameriških filmskih zvezd... Neka ameriška filmska zvezda je nedavno izjavila: »Omočila sem se z Italijanom. Izreden človek je! Odslej se bom možila samo z Italijani!« Vprašanje je, doklej se bodo Italijani hoteli močiti s to »zvezdo«.

»Skepticizem je,« — pravi neki romunski humorist — »prepričanje, da ne morejo drugi napraviti tistega, česar se ni posrečilo napraviti tebi.«

Navada — železna srajca. Ko se je nedavno brazilski trgovec Rodriguez de Pingo poročil v Rio de Janeiru, se je — kakor to dela dan za dnevom v svoji pisarni — podpisal: »Manuel Rodriguez de Pingo et Co.«

Pouk... Psihološki svetovalec Münchenske policije dr. Rudolf Umbach takole poučuje policaje v nekem predavanju: »Ko policaj pristižljiva, da potegne gumijevko, mora biti prav tako miren, kakor tedaj, ko pomaga ženi iztepati preprogo.«

Sodba o moderni poeziji... Nemški kritik Hans Kasper pravi: »Neokusna svoboda, ki si jo dovoljuje sodobna književnost, vsiljuje človeku samo to vprašanje: ali gre za pubertetne izlive pokolenja, ki prihaja, ali za senilne pojave duhovne krize, ki je prehodna?«

Zborovanje bivših španskih borcev v Zagrebu

Če bi se vsi še živeči prostovoljci španske republikanske armade udeležili srečanja v Zagrebu, ki bo 30. tega meseca, bi jih bilo kar lepo število: 62 iz Slovenije in 26 iz zamejstva. Razumljivo je, da ne moremo računati, da bi prišli vsi, saj imamo točne naslove le za tiste, ki žive v Sloveniji.

Število živčih bivših španskih borcev se manjša iz leta v leto, čeprav je skupno število ugotovljenih priimkov in imen iz leta v leto raslo. Padlih, umrlih in pogrešanih je po seznamu zdaj 218. Za 80 bivših španskih borcev pa se ni dalo ugotoviti več kot ime in pri-

imek. Tako manjka do števila 400, za kolikor smatramo, da je bilo približno Slovencev v Španiji, še vedno 14 imen.

Leta 1956, ko smo imeli zadnji sestanek v Beogradu, je manjkalo še 114 imen. Kako pa je potekalo in kakšne uspehe je doseglo zbiranje podatkov v zveznem merilu, bomo pa zvedeli na srečanju v Zagrebu.

Na svečani del tega srečanja so organizatorji povabili tudi španske prostovoljce iz več drugih držav ter predstavnike republikanske Španije iz emigracije. Ob tej priložnosti bodo odprli tudi razstavo fotografij o

boju španskih narodov za svobodo in demokracijo.

Jugoslavanski španski borci pa se bodo posebej zbrali na obnem zboru, da bi se pogovorili o opravljenem delu v dolgem desetletnem obdobju, ko se niso sestali, tako kot so se pogovorili slovenski španski prostovoljci na skupščini v Ljubljani dne 25. marca 1966 v Ljubljani.

I. K.

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE SVILANIT KAMNIK

Obrtno podjetje »DOM-OPREMA«

Železniki

opravlja in nudi usluge v ključavničarstvu, mizarstvu, zidarskih delih in vodovodne instalacije.

Za cenjena naročila vam jamčimo hitro in solidno izvršeno delo.

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

proizvaja raznovrstna močna krmila za govedo, perutnino in prašiče preko vaših kmetijskih zadrug in trgovske mreže.

KMETOVALCI —

zahtevajte priznano kvaliteto krmo. Uspeh zajamčen.

• Amazonka je reka, ki je na svetu najbogatejša z vodo. Do nedavnega so menili, da daje ta reka vsako sekundo Atlantskemu oceanu 85.000 do 114.000 kubičnih m vode. Najnovejša raziskovanja hidrološke službe ZDA in neke brazilske univerze pa so pokazala, da se izliva iz Amazonke v ocean povprečno po 212.000 kubičnih metrov vode na sekundo, kar znaša 110-krat več, kot je količina vode, ki se v sekundi izlije iz Save v Donavo.

• Skupna površina močvirja na svetu znaša 3.500.000 kvadratnih km, to pa je površina, ki je približno 13-krat in pol obsežnejša kot površina Jugoslavije. Največ močvirja je na severni polobli, ker je tu več kopnega. Močvirja pokrivajo severna območja ZSSR, Evrope in Severne Amerike. V območjih tundre v ZSSR pokriva močvirja do 50 % skupne kopenske površine, na posameznih področjih zahodnosibirskih nižav pa pokrivajo močvirja, zlasti ob toku velikih rek, celo več kot dve tretjini skupne kopenske površine.

V Evropi je precej močvirij v severni Poljski, v severnih pokrajinah Vzhodne in Zahodne Nemčije ter Finske, na ameriški celini pa v Kanadi. V najnovejšem času se obseg močvirij zmanjšuje z izsuševanjem ozemlja, ki ga spreminjajo v obdelovalne površine.

• LR Bolgarija je imela 1. julija 1965, leta 8.206.297 prebivalcev; od teh jih je živelo v mestih 4.444.445 ali 54 %, 3.761.852 ali 46 % pa na podeželju. Sofija, glavno mesto dežele, je imela 821.593 prebivalcev, kar pomeni, da živi povprečno vsak deseti Bolgar v glavnem mestu svoje dežele.

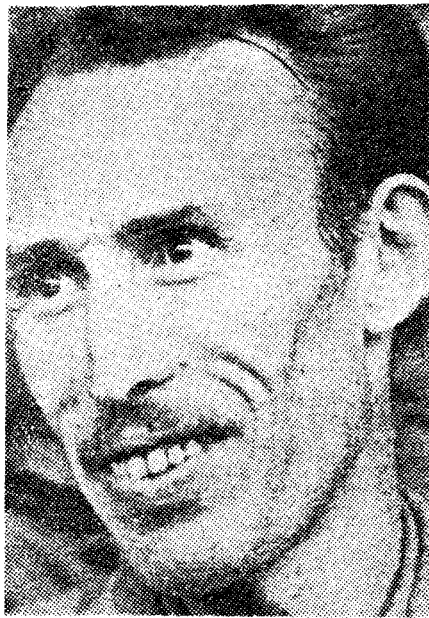
• Letos imajo tudi v ZSSR bogato žetev pšenice, dosegli so skoraj rekord iz 1964. leta, ko so bili pridelali 74.000.000 ton pšenice. Letos jim je samo žetev ozimne pšenice vrgla čez 40.000.000 ton. Pričakujejo, da bo letošnja celotna žetev presegla 70.000.000 ton pšenice.

• Lužički Srbi, slovanski narod živijo ob gornjem in srednjem toku reke Spree v Vzhodni Nemčiji; jih je približno nekaj več kot 100.000. Največ jih živi v okrožjih Cottbus in Dresden, kjer prebivajo pretežno v naseljih: Dolnje in Gornje Lužice.

Odgovori na »Znanje in spomin«

1. Huari Boumédienne
2. Od l. 1818 do 1839
3. Franjo Stiplošek
4. Vladimir Stoviček

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Nedavni obisk predsednika revolucionarnega sveta in predsednika ministrskega sveta Demokratične ljudske republike Alžirije je močno okrepil vezi med narodi Alžirije in Jugoslavije, ki jih združuje ista revolucionarna preteklost. Ime tega alžirskega gosta? — 19. junija 1965 je vodil državni udar, ki je zrušil Ben Belo. Novo vlado je sestavil julija 1965.

Slika prikazuje spomenik talcem, ustreljenim v Kragujevcu oktobra 1941. Takrat so Nemci kot maščevanje za nekaj svojih padlih vojakov v dveh dneh postrelili okrog sedem tisoč odraslih mož in dečkov. To mesto v Šumadiji ob reki Lepenici ima za seboj bogato kulturno zgodovino: tod so bile ustanovljene prve kulturne ustanove Srbije. — Kdaj je bil Kragujevac prestolnica Srbije?

Kdo je avtor lesoreza (na sliki) z naslovom Pogorišče? — Ta slovenski slikar je študiral na akademiji v Zagrebu. Sprva je slikal s oljem portrete, krajine in tihožitja v neosebne načinu »nove stvarnosti«, grafika, zlasti lesorez je pa znatno bolj neposredna in živa. Izdal je dve mapi lesorezov »Stari Maribor«. V Brežicah je delal kot profesor in ravnatelj Posavskega muzeja.

Kipar — medaljer iz Krškega — takole ga je leta 1946 portretiral Božidar Jakac — je letos praznoval sedemdesetletno rojstvo. Njegova ikonografska medalja — najbolj priljubljena oblika ustvarjanja — obvezno vsebuje krog ali pravokotnik in v profil zasukan glavo. Črke in številke, ki pojasnjujejo vsebino dela, so za njegovo medaljo značilna sestavina. — Kdo je to?

TEHNO-MERCATOR, CELJE

nudi

- elektrotehnične izdelke in material
- kemične izdelke
- železnino

V naši trgovini »Elektro« nasproti hotela »Evropa« lahko po konkurenčnih cenah kupite:

- TV, radio, transistorske sprejemnike
- gramofone
- gramofonske plošče
- gospodinske stroje
- elektroinstalacijski material in drugo industrijsko blago

Proslava Šercerjeve brigade

V Ajdovščini je bila 6. oktobra letos proslava ob 24-letnici ustanovitve brigade Ljube Šercerja. Proslave se je udeležil generalni major Rade Knežević, bivši komandant brigade Jože Merlak, precej preživelih borcev ter predstavniki družbenih in političnih organizacij. Začelo se je že v sredo zvečer s svečano akademijo v domu kulture, ko je Istrsko narodno gledališče iz Pule prikazovalo Čopicevo komedijo »Osmo ofenziva«.

Na dan proslave je bila v vojašnici »Srečka Kosovelca« vojaška svečanost enote, ki nosi ime Šercerjeve brigade. O bojni poti brigade in sedanjih uspehih enote, ki nosi ime brigade, je govoril podpolkovnik Pavle Suc. Brigada se je bojevala 950 dni in se med drugim udeležila tudi pohoda 14. divizije na Stajersko. Odlikovana je z Redom narodne osvoboditve, Redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem ter s Partizansko zvezdo z zlatim vencem...

Ob tej priložnosti so prisegli mladi vojaki, šolski otroci in gostje pa so si ogledali orožje in opremo. Gosti in vojaki so potem ostali na skupnem kosilu.

Ivan Sućur

•TV 15• izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in knjižarija CJP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598-XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-801, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Če bi odredili domicil brigad točno po kraju, kjer je bila katera izmed njih ustanovljena, bi bil domicil naše, Cankarjeve brigade, nekje v sredini med Kočevjem in Črnomljem.

Tistega večera smo počasi stopali v koloni po eden na zborni mesto. S celom sem udaril ob nizko vejo, nato pa stopil tesno za tovarišem, da v tem ni bil izgubljen zveze. Kolona se je počasi ustavljala, dokler nismo posedli po redko poraščenem pobočju. Z rokami sem tipal po tleh, po kamenju. Pred nami ali pod nami, ne vem več točno, je bila požgana vas. Od nje je ostalo samo nekaj dimnikov in osmojenih, napol podrtih zidov. Zdaj, po štiriindvajsetih letih, niti tega ni več...

Preden so se bataljoni umirili, se je začel uradni del proglavitve udarne brigade. Takrat je bil Ante Novak v štahu človek za vse. Bil je vojskovodja, organizator, recitator in sploh mož in pol. Prebral je ukaz o ustanovitvi brigade »Ivana Cankarja« in recitiral nekaj odlomkov iz njegovih del. Partizani prvega bataljona pa so zapeli enkrat pesmi, med njimi tudi »Oj, Doberdob«.

Nato se je takoj začela naša pot od Lapinja dalje. Ustanovitev brigade je bila pomemben dogodek za bojujoče se ljudstvo, vendar smo za večerjo nabirali po grmovju in jarkih odpadle hrustke, da bi se preživeli do drugega dne. Krompir smo jedli enkrat na dan, ker ga je bilo potrebno varčevati. Šeststo ljudi bi lahko v nekaj dneh pojedlo ves krompir s kočevskih njiv!

Prvo noč v brigadi sem prepal pod drevesom za vasjo. Drugi so polegli za kamenjem in pod grmovjem. Vsak je iskal zavetišče pred jesensko roso in razlom. Prek noči me

je odelo rumeno jesensko listje, ki je padalo z drevja.

V brigadi smo se naučili bojevanja in hrabrosti, iskali smo priložnosti, da smo udarili sovražnika v bolečo točko. Sami, popolnoma sami smo ustvarjali otok svobode v podivjanem morju fašizma. Bojne zastave zaveznikov so se umaknile že daleč od meja, vihrale so pri Moskvi, pri Stalingradu in Aleksandriji.

V mislih še vedno gledam tri zbrane bataljone naše brigade in ne vem, koga bi v mislih za praznik najprej pozdravil. To bi najprej zaslužili

je ležalo v odkriti krsti. To je bil naš prvi pogreb v brigadi, prvi grob in prva žrtev. Od bombe, ki je padla iz cerkve. Ujeti ubijalci so stali ob grobu in si skesano brisali solze. Popoldanski sončni žarki so se svetili skozi vrhove vaških lip, dolge sence so padale na nas in na naša srca. Mislili smo, koliko grobov bo še potrebnih in kateri bo zadnji...

V žepih sem nosil štirideset nabojev in ročno bombo. Bil smo res optimisti, iz malega smo hoteli narediti veliko delo. Z municijo pa je bilo vedno treba varčevati in vsakokrat

uresničiti. Čakali smo na sovržnika ob cesti, pri železnici, tam, kjer smo pričakovali največ uspeha.

V mislih preštevam spopade ob cesti med Metliko in Novim mestom. Kot prvega se vedno spominjam tistega, ki bi lahko nosil naslov: »Vrtni nam zaboj streliva«. Italijani pa so nam vrtni vse: vozove, muhe, tri mitraljeze in strelivo. Partizani smo jim pustili njihove mrtve in ranjene. Čiril in njegovi so v jurisu prekosili sami sebe. Na cesti sem preskočil padlega Italijana, ki je še brčal z nogami, kot bi se

Odeja nam je bila potrebna kot sonce. Z njo smo se borili proti mrazu in dežju, v njej smo nosili mrtve in ranjene.

Nosila je ranjenecem so udarila ob tla in naš tovariš je zastokal od bolečin. Z zadnjimi močmi smo ponovno dvignili breme, od katerega je curen mrzel jesenski dež. Trud in trpljenje, ki smo ga imeli z ranjenecem, pa sta bila zama. Kasneje je umrl. Zdi se mi, da je bila to naša druga žrtev. Iskali smo mehko zemljo, da bi skopali jamo. Kako hudo nam je bilo, toda za jok smo bili preveč utrujeni. Grob pa

no, kot bi iskala nekoga na nebu. V staro plahoto zavil mitraljez je bil nem. Močne in pridne roke so ga nosile dneve in noči. Mitraljez je spregovoril vedno, kadar je bilo treba, saj ga je Jože negoval z vsemi mogočimi mažami. Bil je velik in močan, v nahrbtniku je menda nosil tudi zobobrebce, tako je bil natančen do sebe in svojega orožja. V čevljih, ki jih je dobil od padlega tovariša, je stopal po listju tako tiho, da se mi je zdelo, kot bi imel noge zavite v cunjce. Tako kot mnogi drugi...

Kolona je zavila nekam vstran. Še pred nočjo nam je prišla nasproti kolona hrvaških partizanov z ranjenci. Ob snidehju je nastalo bojno razpoloženje. Dopolnjevali smo se, saj smo potrebovali drug drugega. Oni so imeli minomet, mi pa mine. Tudi kasneje se nisimo mogli ločiti. Zavzeti je bilo treba Sveti Križ. Tam so žuljave kmečke roke sukale orožje in metale na nas bombe. Nismo mogli pomisliti, da to delajo zares ali pa se moramo samo vadijo. Saj so imeli doma žene, otroke in mnogo jesenskih del po poljih. Toda takrat so zvoniki in cerkve spremenili svojo vlogo. Pojmi o grehu in veri so tem ljudem zmešali glave.

Na povratku se nam je pridružil nov težki mitraljez, dobili smo sedem ujetnikov. Oni bi nas gotovo pobili, če bi nas ujeli, mi pa jih nismo, ker smo bili boljši od njih. Tako so tudi odredili naši poveljniki, isto smo hoteli tudi mi.

Moji spomini se ustavijo pred bojem naše brigade za Suhor. Toda to je šele začetek naše poti od Lapinja, to je šele leto 1942. Mislim, da bo treba lažje in bolje pisati o poti v leta 1943, 1944 in 1945.

To je tudi samo nekaj spominov na kolono že mrtvih in še živih junakov iz Cankarjeve brigade...

J. B.

OD LAPINJA DALJE

naši padli tovariši, toda ne vem za vse njihove grobove niti za imena. Za padlimi pa bi najprej pozdravil borce tretjega bataljona. Z njimi sem včasih ležal na toplim senu, drugič v mrzlem snegu, z njimi sem hodil in hodil cele mesece. Zdi se mi tudi, da so v tem bataljonu polagali svoj zrelostni izpit belokranjski heroji Čiril, Ilija, Jerman in Južina.

Po suhokranjskih vaseh smo že ves teden iskali skrito orožje. Ti pohodi in obkoljevanja vasi so nas zvečer utrjevali in silili v globok spanec. Noči so se začele sladko, zjutraj pa so bile pekoče. Koža od uši ni samo srbel, ampak žgala. Če smo le imeli čas, smo vsak popoldan zasedli sončno pobočje, je ter prevračali perilo in obleke. Trideset, petdeset in še več smo jih včasih našel. Čeprav smo jih pobijali, jih je bilo drugi dan še več.

Prvemu tovarišu smo peli žalostinko na hinjskem pokopališču. Upognili smo glave in žalostno gledali na truplo, ki

zadet. Prvikrat sem v brigadi streljal pri Planini. Roke so se mi tako tresle, da sem prežgadol pritnil na petelina. Meril sem na postav v čeladi, ki se mi je zdel kriva požigov in ubojev. Kasneje ni šlo več tako. Meril sem na najbližjega. Potihem smo si govorili: »Mi imamo pravico ubijati, saj smo na svojem...«

Vsaka noč je postajala bolj mrzla kot prejšnja. Za spanje smo iskali kopice sene in oddaljene kmetije. Že je ležala novembrska slana prek dneva in čakala, kdaj jo bo pokrtil prvi sneg.

Čirilo četa se je nekoč nad Semičem komaj rešila. Izgubili pa smo zaboj s strelivom. Mitraljez brez streliva pa je kot vojak brez puške. Štrukelj je grozil in preklinjal, obračal zbrojevko zdaj proti tej, zdaj proti drugi postojanki, toda streliva ni bilo. Tega dogodka se spominjam bolj kot drugih.

Geslo »Maščujmo padle tovariše« smo poskušali povsod

hotel otresti smrti. Na več krajih je rdečila kri njegovo zeleno uniformo in tekla v cestni prah. Škoda, mogoče bi moral ubiti drugega, obraz padlega se mi je zdel tako nedolžen in mlad!

V taborišču smo se vračali v neredu, kakor kopači po celodnevem delu. Nekateri so imeli v rokah po dve puški, drugi novo obleko, tretji je vodil mulo. Ob cesti je gorel voz sena in slame. Hoteli smo jim uničiti kar največ.

Prišla je noč preizkušnje in naporov. Jesenski dež je razmočil prah in napojil naše obleke. Ranjenec na nosilih je postajal vsako uro težji. Vojaške odeje na nosilih so zadrževale vodo, da se je nabirala pod ranjenecem v lužo, nam pa je v breg drselo. Ranjenec je stokal. Ure in ure so padale granate ob naši koloni. V blatu mi je ostal podplat čevlja in moral sem dalje z boso nogo. Dan nam je po neprepani noči dal novih moči in volje, prišel pa je počasi, z deževjem.

je moral biti globok, da bi naš mrtvi tovariš vsaj v zemlji imel mir...

Zvečer smo se približali »tromeji«. Zdaj ne morem več verjeti, da je bila nekoč na obronkih Gorjancev meja med Nemčijo, Italijo in Hrvaško. Tam je pust svet in v temnem gozdu smo varno prenočili. Daleč naokoli je bil samo gozd. Suhe veje so šrlele od dreves, vrhovi so viseli kot polomljeni udje. Tudi drevesa so med vojno trpela, saj ni bilo nikogar, ki bi jih obrezoval in negoval.

Naši ognji so goreli z gostim dimom in ugašali od vlage v zemlji ter mokrih drv. Ti soči listov so padali proti zemlji, kot bi se vračali z enoletnega dela. Izvršili so svoje naravno poslanstvo. Tudi mi smo ga, saj nas je zanj pooblastilo naše ljudstvo.

Kasneje padli Obrulov Jože je ves dan stopal v koloni pred menoj. Videl sem samo cev, ki je molela proti oblaku, se pozibavala levo in des-